

Täysistunto

Tiistai 19.9.2023 klo 14.00—16.34

5. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2022

Kertomus K 11/2023 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 13.12.2023.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskustelu, eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen.

Keskustelu

14.01 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Arvoiset kansanedustajat! [Hälinää — Puhemies koputtaa] Minulla on ilo ja kunnia esitellä teille Eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomus vuodelta 2022. Kyseessä on 103. tämän maailman toiseksi vanhimman oikeusasiamiesinstituution toimintakertomus ja toimintavuosi.

Vakiintuneeseen tapaan kertomuksen alussa on oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot heidän kunkin itse valitsemastaan aiheesta.

Omassa puheenvuorossani käsittelen oikeusasiamiehen tarkastustoimintaa. Kanteluiden tutkinta on käytännössä keskeisin oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan muoto. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan kykene, halua tai ymmärrä tehdä kanteluita kokemistaan loukkauksista tai epäkohdista. Tarkastusten toimittaminen on erityisen tärkeää tällaisten ihmisten, kuten lasten, vanhusten, vammaisten tai vapautensa menettäneiden henkilöiden, oikeuksien ja kohtelun turvaamiseksi.

Tarkastukset ovat tärkeitä myös sellaisilla viranomaistoiminnan alueilla, joista tyypillisesti tehdään vain harvoin kanteluita. Tällaisia ovat esimerkiksi varusmiesten kohtelu — varusmiehet tekevät varsin harvoin kanteluita — sekä turvallisuusviranomaisten salainen tiedonhankinta. Sen kohteethan puolestaan eivät edes tiedä olleensa tiedonhankinnan kohteena. Ja todettakoon, että aivan viime aikoina tarkastuksia on kohdennettu myös yksityisten turvallisuuspalveluiden toimintaan, mistä niin ikään tulee vain harvoin kanteluita.

Tarkastustoiminta ja muut oikeusasiamiehen tehtävät, erityisesti kanteluiden käsitteleminen, tukevat toinen toisiaan. Tarkastustoiminnassa saatavaa tietoa ja kokemusta voidaan hyödyntää kanteluiden käsittelyssä ja päinvastoin. Kantelumenettely on kirjallista, mikä usein rajoittaa mahdollisuutta saada monipuolista kuvaa tutkittavasta asiasta. Tarkastuksella puolestaan on mahdollisuus suulliseen vuorovaikutteiseen dialogiin sekä kohteen johdon ja henkilöstön että sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa. Tarkastuksella saadaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

autenttinen kuva tarkastuskohteesta ja sen olosuhteista. Näistä syistä tarkastukset tarjoavat hyvän tilaisuuden paitsi laillisuudenvälvonnalle myös loukkauksia ennaltaestäville ja viranomaistoimintaa ohjaaville ja kehittäville oikeusasiamiehen toimenpiteille.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin tarkastelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen kannanottojen ja esitysten jälkiseurantaa. Suomalaisessa oikeus- ja hallintokulttuurissa lainalaisuutta ja lainmukaisuutta on perinteisesti kunnioitettu. Tämä on luonut toimintaympäristön, jossa oikeusasiamiehen kannanottojen ja esitysten toimeenpano on ollut tehokasta, eikä kattavalle ja systemaattiselle jälkivälvonnalle ole ollut erityistä tarvetta.

Viime vuosina jälkiseurantaa on kuitenkin lisätty ja toimenpideratkaisuihin on aiempaa useammin liitetty pyyntö ilmoittaa, mihin toimenpiteisiin oikeusasiamiehen kannanotot ja esitykset ovat antaneet aihetta.

Säädösesitysten etenemisen seuranta on systemaattista, ja yleensä oikeusasiamies pyytää ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin esitys on antanut aihetta. Jos jälkiseurantaa haluttaisiin tehostaa, voisi se tapahtua nykyistä tiiviimmässä vuorovaikutuksessa eduskunnan kanssa, esimerkiksi kertomusten käsittelyn yhteydessä.

Osana oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaa tehdään myös ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kannanottojen ja suositusten toteuttamiseksi säädösesityksiä ja muita esityksiä. Kansallisen ihmisoikeusinstituution sisäisessä työnjaossa ihmisoikeuksien toimeenpanon seuranta on kuitenkin Ihmisoikeuskeskuksen tehtävä. Eduskunnan tiedonsaanti parani, mikäli Ihmisoikeuskeskuksen kertomus annettaisiin eduskunnalle.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen käsittelee puheenvuorossaan rikosseuraamusalaa.

Oikeusasiamies on valvonut vankiloita vuodesta 1920 lähtien. Nykyään toimintaan kuuluu myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaiset valvonta- ja raportointitehtävät.

Vankeuslainsäädäntö on yksityiskohtaista ja edellyttää soveltajaltaan osaamista. Perustuslakivaliokunta on korostanut hallintolain ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattamista vankiloissa. Kuitenkin paitsi puutteet koulutetun henkilöstön saatavuudessa myös yleiset resurssivajeet, laitoksen vanhentuneisuus ja jatkuva ylläpito asettavat haasteita.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa vankiloiden toiminnassa tulee esiin erityisen paljon puutteita, ja tämä antaa jatkuvasti aihetta kritiikkiin ja toiminnan kehittämistarpeisiin. Rikosseuraamusalaan ei silti ole aihetta kohdistaa erityisiä moitteita. Huomattava osa epäkohdista on nimittäin resurssipohjaisia. Taustalla ovat noin 500 henkilötyövuoden vähennykset vuosina 2005—2016. Vankiloiden resursointi on kaukana edes tyydyttävästä. Tämä näkyy ennen kaikkea puutteina vangeille tarjottavissa toiminnoissa ja niiden peruuntumisissa, sellien ovien kiinni pitämisessä ja osastojen aukioloajoissa. Resurssit vaikuttavat myös turvallisuustilanteeseen ja terveydenhuoltopalveluiden saatavuuteen. Valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta rikosseuraamusalan resurssipula onkin nyt nostettu perustellusti vahvasti esille. — Näin siis apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen puheenvuorossaan.

Arvoisa herra puhemies! Näiden puheenvuorojen jälkeen kertomuksessa on katsaus oikeusasiamiesinstituution toimintaan vuonna 2022. Oikeusasiamiesinstituution kannalta kertomusvuoden merkittävin tapahtuma oli lokakuun alusta viime vuonna voimaan tullut uusi laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Tämä on merkittävimpiä uudistuksia, mitä oikeusasiamiesinstituution satavuotisen olemassaolon aikana on tehty. Uudistuksen toimeenpano on sujunut hyvässä yhteistyössä Oikeuskanslerinviraston kanssa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Kertomusvuonna kanteluiden määrä laski jonkin verran edellisen, vuoden 2021 ennätysmäärästä, mikä puolestaan johtui osittain koronapandemiasta. Viime vuonna saimme yli 6 600 kantelua, mikä sekin on kaikkien aikojen kolmanneksi suurin lukumäärä. Kertomusvuonna ratkaistiin yli 6 800 kantelua, eli vähän enemmän kuin niitä saapui. Kanteluiden suuresta määrästä huolimatta saavutimme vuoden lopussa kanteluiden enintään yhden vuoden käsittelyaikatavoitteen. Tämä tavoite saavutettiin jo kymmenennen kerran peräkkäin.

Tarkastuksia tehtiin lähes 80. Tämä on kaksinkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna, vaikka emme vielä aivan saavuttaneet koronapandemiaa edeltänyttä tarkastusten määrää eli noin 100:aa tarkastusta vuodessa.

Sen sijaan oikeusasiamiehen antamien lausuntojen ja kuulemisten määrä nousi ennätysmalliselle tasolle, yhteensä lähes 170 asiaan. Omia aloitteita ratkaistiin noin 80. Kaikista kanteluista ja omista aloitteista lähes tuhat asiaa eli noin 14 prosenttia johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tämä toimenpideprosentti on kansainvälisessä vertailussa hyvin korkea, ja mielestäni se kertoo laillisuusvalvonnan laadusta.

Toimintatietojen jälkeen kertomuksessa on laaja pääjakso perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Tähän jaksoon on sisällytetty muun ohella oikeusasiamiehen toiminta kansainvälisiin sopimuksiin perustuvissa erityistehtävissä. Näitä ovat ensinnäkin kansallisen valvontaelimen tehtävä, jossa on kysymys tarkastusten tekemisestä paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä. Heihin luetaan paitsi vangit ja muut säilöön otetut myös esimerkiksi eräät vanhukset, lapset, psykiatriset potilaat ja kehitysvammaiset henkilöt. Toinen erityistehtävä perustuu YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn sopimukseen.

Kertomuksen viimeisenä pääjaksona on kaikkein laajin hallinnonalakohtainen asiarymittäinen jakso laillisuusvalvonnassa tehdyistä havainnoista. En tässä yhteydessä mene lähemmin niihin.

Arvoisa herra puhemies! Tässä oli esittelypuheenvuoroni. Toivon, että tämä kertomus antaa eduskunnalle mahdollisuuden arvioida lainsäädännön ja julkisen hallinnon tilaa sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia, oikeusasiamies. — Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

14.12 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Olemme tänään käsittelemässä oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2022. Heti alkuun on todettava, että olemme erittäin kattavan ja tärkeän kertomuksen äärellä. Meidän tässä salissa lainsäätäjinä on hyvin tärkeää perehtyä siihen painavaan asiaan, jota oikeusasiamiehen kertomus pitää sisällään. Tämän kertomuksen tarkoituksenaan on kiinnittää huomiota julkisen hallinnon ja julkisten tehtävien hoidon tilaan sekä erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Onkin aivan olennaista, että perehdymme huolella oikeusasiamiehen kertomuksen sisältämiin moniin huomioihin ja pyrimme lainsäätäjinä eri keinoin myös korjaamaan havaittuja epäkohtia, emme vain harmittelemaan niiden olemassaoloa.

Oikeusasiamiehen tehtävä on äärimmäisen tärkeä suomalaisessa yhteiskunnassa. Oikeusasiamies valvoo, että julkista tehtävää hoitavat noudattavat lakia, täyttävät velvollisuutensa ja toteuttavat toiminnassaan perus- ja ihmisoikeuksia. Oikeusasiamiehellä on lainsäädäntömme nojalla oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta kaikki laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot. Oikeusasiamies antaa vuosittain

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

eduskunnalle tämän kertomuksen, jossa arvioi havaintojensa pohjalta myös lainkäytön tilaa ja lainsäädännössä havaitsemiaan puutteita. Kiteytetysti: oikeusasiamies paitsi valvoo myös toimii hyvinvointivaltion unilukkarina. Edes Suomessa, pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, asiat eivät aina toteudu siten kuin otaksumme, ja siksi on välttämätöntä, että epäkohdat tuodaan päivänvaloon.

Arvoisa puhemies! Oivallinen esimerkki näiden epäkohtien pitkäjänteisestä seurannasta ja epäkohtien väsymättömästi esiin nostamisesta on toimintakertomukseen jo vuodesta 2009 lähtien sisältynyt osio, jossa selostetaan havaintoja eräistä tyypillisistä tai pitkään jatkuneista puutteista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Perustuslakivaliokunnan toivomuksesta tällainen jakso on vakiintunut keskeiseksi osaksi oikeusasiamiehen toimintakertomusta. Vuodesta 2013 lähtien tämä jakso on esitetty listana kymmenestä keskeisestä suomalaisesta perus- ja ihmisoikeusongelmasta. Pysäyttävää onkin, että pääosin samaiset kymmenen ongelmaa ovat esiintyneet yhteiskunnassamme jo vuosia, ja ne ovat tänäkin päivänä edelleen ajankohtaisia. Keskityn seuraavassa näistä oikeusasiamiehen kertomuksessaan listaamista ongelmista vain yhteen.

Arvoisa puhemies! Jokainen ansaitsee mahdollisuuden ikääntyä arvokkaasti. Inhimillistä ja turvallista hoivaa sekä huolenpitoa täytyy olla saatavilla silloin, kun sitä elämänpolun varrella tarvitsee. Näiden lupauksen lunastamisen olemme velkaa niille sukupolville, jotka ovat tätä maata meitä ennen rakentaneet. Kuitenkin, kuten oikeusasiamiehen kertomuksesta käy ilmi, emme ole kyenneet näitä lupauksia yhteiskuntana ikäihmisillemme lunastamaan. Suora lainaus oikeusasiamiehen kertomuksesta: ”Laitoshoidossa ja palveluasumisen yksiköissä asuu kymmeniätuhansia vanhusasiakkaita. Ravinnon, hygienian, vaippojen vaihdon, kuntoutuksen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ulkoilun puutteet ovat olleet ongelmia. Puutteita on havaittu lääkärin käyntien tiheydessä, lääkehoidossa ja hammashoidossa. Puutteita on ollut myös johtamisessa, eikä henkilökunnan määrä ole ollut riittävä. Kotona asuu hyvin huonokuntoisia vanhuksia, ja terveyskeskusten vuodeosastoilla on vanhuksia jonottamassa asumispalvelua. Sosiaalihuollon asiakkaille ei ole nimetty omatyöntekijää, joka seuraisi asiakkaan palvelutarpeen muutoksia. Kunnat eivät ole valvoneet riittävästi palvelujen laatua, ja yksityisen hoivakodin ongelmat ovat voineet jatkua pitkään ennen kuin tilanteeseen puututaan. Aluehallintoviranomaisten toimintaohjeita ei aina ole noudatettu, tai asioiden korjaaminen on kestänyt kohtuuttoman kauan. Kotona asuvien vanhusten palvelujen riittävydessä ja laadussa, turvallisuudessa, ulkoilun mahdollistamisessa ja asiointipalveluissa on puutteita. Asiakkaan kotona annettavien palvelujen riittävyyden ja laadun omavalvonta ja jälkikäteisvalvonta ei ole ollut riittävää.”

Hengästyttävän pitkä lista niistä epäkohdista, joita ikäihmisemme joutuvat hyvinvointi-Suomessa yhä kohtaamaan. Oikeusasiamies nostaakin, ja mielestäni aivan perustellusti, puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa yhdeksi keskeiseksi suomalaiseksi perus- ja ihmisoikeusongelmaksi, joka on jatkunut yhteiskunnassamme jo pitkään. Uskon, että me kaikki tässä salissa yli hallitus—oppositio-rajojen olemme samaa mieltä siitä, että vanhusten hoidon ja hoivan tilanne täytyy korjata, jotta arvokas vanhuus voisi todella toteutua kaikille. Toivon, että osoittaisimmekin tällä vaalikaudella vahvaa yksituumaisuutta, jotta oikeusasiamiehen esiin nostamat vanhustenhoidon puutteet saataisiin viimein korjattua ja jonnain päivänä oikeusasiamies voisi kertomuksessaan todeta: vanhustenhoidossa ei ole ilmentynyt epäkohtia tai puutteita eikä myöskään perusoikeusrikkomuksia.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi haluaisin olla toiveikas näiden epäkohtien korjaamisen suhteen. Erilaisissa puheenvuoroissa, niin tässä salissa kuin myös sen ulkopuolella,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

tästä vallitsee kuitenkin laaja yhteisymmärrys. Tahtoa vanhustenhoidon epäkohtien korjaamiseen siis on. Valitettavasti oman varjonsa tilanteen ylle heittää se, että nykyisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti esimerkiksi vanhusten ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksen kiristämistä ollaan lykkäämässä jopa vuoteen 2028. [Ben Zyskowiec: Milläs kiristät, kun ei ole henkilökuntaa!] Lisää vaikeutta vanhustenhoidon epäkohtien korjaamiseen tuottaa se tosiasia, [Juho Eerolan välihuuto] että hallitus on toteuttamassa hyvinvointialueiden rahoitukseen jopa 1,4 miljardin euron leikkauksen vuoteen 2027 mennessä. Tämä merkittävä leikkaus hyvinvointialueiden tulevaan rahoitukseen ei voi olla vaikuttamatta hyvinvointialueiden toimintaan ja järjestämiin palveluihin — siis myös ikäihmistien palveluihin, joita väestön ikääntyessä yhä enemmän tarvitaan. On paikallaan jälleen vedota, että hallitus ei toteuttaisi näitä heikennyksiä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. [Juho Eerola: Tämä on kertomus vuodelta 22!]

Näistä hallituksen heikennyksistä huolimatta todella toivon, että voisimme tarjota maamme rakentaneille ikäihmisille parempaa turvaa ja huolenpitoa kuin siihen olemme yhteiskuntana nyt pystyneet samalla puuttuen niihin epäkohtiin, joita oikeusasiamies on jo vuosia esille tuonut näissä kertomuksissaan. [Juho Eerola: Tästä olemme samaa mieltä!] On muistettava, että yhteiskuntamme sivistyksen mitta on siinä, miten huolehdimme kaikkein heikoimmassa asemassa olevista. Tässä meillä, arvoisa puhemies, on vielä hyvin paljon parannettavaa. — Kiitos. [Timo Heinonen: Meni ministeri Kiurun aikana huonompaan suuntaan nämä kaikki, mistä arvostelite!]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

14.19 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos oikeusasiamiehelle kertomuksesta. Se on aina painava asiakirja perus- ja ihmisoikeuksien tilasta Suomessa. Kertomuksen esiin tuomat lainsäädännön puutteet ja muutkin puutteet on siksi otettava vakavasti. Yhteiskuntaa pitää uudistaa yhä vahvemmaksi. Nostan muutaman asian esille tästä kertomuksesta.

Sivuilla 71—72 puhutaan vammaispalvelulaista ja tapauksista, joihin apulaisoikeusasiamies on puuttunut. Sivulla 111 todetaan kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, ja yhdeksi keskeiseksi ongelmaksi kertomuksessa nostetaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen puutteet. Kertomus toteaa seuraavasti: ”Vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet eivät toteudu. Puutteita on toimitilojen esteettömyydessä, asioinnin saavutettavuudessa ja kohtuullisten mukautusten toteuttamisessa.”

Arvoisa puhemies! On hyvä, että oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies toimivat näisäkin asioissa. Jos ajatellaan vammaisten oikeuksien toteutumista, sitä vasten on aivan erityisen ikävää se, mistä äsken täällä salissa aika laajasti puhuimme: se, että hallitus aikoo nyt siirtää vammaispalvelulain voimaantuloa ja tällä tavalla lykätä vammaisten oikeuksien parantamista yli vuodella. Eduskuntahan hyväksyi vammaispalvelulain uudistuksen viime eduskuntakauden lopulla yksimielisesti. Myös nykyiset hallituspuolueet kannattivat sitä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja eduskunnan täysistunnossa. Nyt hallitus tosiaan aikoo lykätä uudistusta yli vuodella ja lisäksi muuttaa sen sisältöä ja säästää vammaisten palveluista. On syytä olla huolissaan, millaisena vammaisten oikeuksien toteutuminen näkyy tulevaisuuden oikeusasiamiehen kertomuksissa. Lykkääminen kun tarkoittaa sitä, että vammaiset jäävät ainakin joitakin palveluja vaille, niitä palveluja, jotka uudistuksessa sovittiin. Nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

hallituksen kannattaa perua lain lykkääminen ja antaa hyväksytyn lain tulla voimaan ja tehdä mahdolliset korjaukset ajan kanssa omina esityksinään. Tällä tavalla voisimme varmistaa, että vammaiset saavat mahdollisimman hyvin tarvitsemansa palvelut koko Suomessa.

Arvoisa puhemies! Kertomuksessa sisällytetään kymmenen keskeisimmän perus- ja ihmisoikeusongelman joukkoon myös terveyspalveluiden saatavuuden ja lainsäädännön puutteet. Kertomus toteaa, että lakisääteisten terveyspalvelujen järjestämisessä on puutteita. Terveystuhoon koskevia vakavia perusoikeuspuutteita on kertomuksen mukaan esimerkiksi hoitoonpääsyssä ja yhteyden saannissa.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuu tällä hetkellä monenlaisia paineita muun muassa kustannusten kasvun ja väestörakenteen muutosten takia. Terveystuhoon onnistumiseksi ja ihmisoikeuksien toteuttamiseksi nyt ei missään nimessä tarvita niitä leikkauksia, joita hallitus suunnittelee sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kannustan budjettiriiheen kokoontunutta hallitusta perumaan esimerkiksi hyvätuloisten veronkevennykset ja leikkaukset soteen ja vammaispalveluihin, jotta perusoikeudet toteutuvat kaikkialla Suomessa ja kaikilla hyvinvointialueilla.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa esitetään myös monia muita haasteita ja ongelmia, joita meillä Suomessa on. Yksi viime aikoina paljon puhuttu ongelma on perusopetuksen opiskeluympäristöön ja päätöksentekoon liittyvät haasteet. Kertomuksessa todetaan: ”Oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen ei aina toteudu. Koulujen keinot ennaltaehkäistä ja puuttua kiusaamiseen eivät aina ole riittäviä.” Tämä on todella tärkeä ja ajankohtainen asia. Poliisin mukaan alaikäisten väkivaltarikollisuus on trendinomaisesti lisääntynyt. Tapauksia on erityisesti Uudenmaan alueella, mutta nuorisoriikollisuuden lisääntyminen on näkynyt koko Suomessa. Alaikäisten tekemät väkivaltarikokset tapahtuvat usein juuri kouluympäristössä tai sen liepeillä ja kohdistuvat pääasiassa toisiin alaikäisiin. Kouluväkivalta on erittäin haitallinen, koko yhteiskuntaan negatiivisesti vaikuttava ilmiö. Pidän myönteisenä, että hallitus on luvannut siihen puuttua, ja odotan, että hallitukselta myös tulee erilaisia toimenpiteitä tämän tärkeän asian ratkaisemiseksi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Nieminen, olkaa hyvä.

14.24 Mira Nieminen ps: Arvoisa puhemies! Olemme päässeet tutustumaan Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomukseen vuodelta 2022. On tärkeää, että viranomaisten toimintaa valvotaan säännöllisesti, jotta voidaan varmistua siitä, että maassa noudatetaan perustuslakia ja perusoikeuksia niin, että kansalaiset voivat luottaa yhteiskunnan toimivan säädetyn oikeusjärjestyksen määrittämällä tavalla, ja niin, että heidän oikeuksiaan ja etujaan suojellaan osaltaan riippumattoman tahon toimesta. Tämä osaltaan takaa yhteiskuntarauhan säilymisen ja perus- ja ihmisoikeuksien paremman toteutumisen sekä edistää oikeudenmukaisuutta, lainmukaisuutta ja hyvää hallintoa keskuudessamme.

Oikeusasiamiehen kertomuksessa on tarkastettu useita kohteita, joista ei voi kannella tai ei ehkä juurikaan kannella tai jotka ovat itsessään herkempiä perusoikeuksien loukkauksille. Laillisuusvalvonta on suoritettu kohteisiin, joissa epäkohtiin puuttumalla saadaan laajempi vaikutus kokonaisuudessa niiden korjaamiseksi. Nostan niistä esille yhden kohdan, jossa käsitellään poliisia ja tarkemmin vapautensa menettäneiden säilytystä sekä vartijoiden toimintaa. Arviointikertomuksessa on tarkastettu neljän mantereella sijaitsevan poliisilaitoksen ja Ahvenanmaan poliisilaitoksen sekä yhden matkustajalautan säilytystilat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Poliisi on huolehtinut vuoden 2022 aikana noin 50 000 päihtyneestä ja noin 20 000 rikoksesta kiinni otetusta epäillystä, minkä päälle voidaan varmaan lisätä vielä poliisilain perusteella kiinni otetut sekä muiden viranomaisten kiinni ottamat henkilöt. Tämä määrä on suuri ja sitoo paljon henkilöresursseja sekä vaatii tiloja säilöönpanojen suorittamiseksi. Vapautensa menettäneitä valvovat koulutetut vartijat, joiden työhön sisältyy vastuuta ja hyvin kirjavasti erilaisia tehtäviä sekä huolehtimista kiinni otettujen turvallisuudesta, terveydestä sekä heidän muista oikeuksistaan ja velvollisuuksiensa noudattamisesta.

Arvoisa puhemies! Huomio kiinnittyy siihen, että säilöön otettujen valvonnassa on havaittu puutteita, jotka johtuvat osaltaan siitä, ettei toimintaan ole osoitettu riittävästi taloudellisia resursseja valtion taholta. Vartijat ja viranomaiset eivät ole voineet suorittaa työtään puutteellisilla henkilöresursseilla tai tilojen ollessa vanhat tai käyttötarkoitukseensa epäsopivat vähäiselle henkilöstölle. Tällöin ei ole voitu taata esimerkiksi riittävää yksityisyydensuojaa tai valvontaa ei ole voitu suorittaa esimerkiksi fyysisesti paikalla. Vartijoiden suorittamat lisätehtävät eivät myöskään vähäisillä resursseilla ole kohtuullisia, mutta se kertoo siitä, että henkilöstöä ylipäätään on liian vähän tehtäviin nähden, ja tällöin kiinni otettujen oikeusturvakaan ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. On tärkeää, että työtä voidaan tehdä turvallisesti. On todellakin kiinnitettävä huomiota näihin turvallisuuden resursseihin, jolloin myös ennaltaestämme vastaavia valvonnan esiin tuomia ongelmia niin viranomaisen työssä kuin kiinni otettujenkin oikeusturvassa. Saman asian eli henkilöstön riittämättömyyden voi tulkita olevan monen muunkin tarkastuskohteen yhteydessä, mikä on ongelmallinen hoidettava tämän ajan haasteiden, työvoiman saatavuuden ja käytettävissä olevien rahojen suhteen. On kuitenkin hyvä, että asia huomioidaan myös valvonnassa ja ymmärretään kokonaisuudessa ja näiden puutteiden korjaamiseksi tehdään työtä. Hallitus on ottanut koppia turvallisuuden resursseista, jotka suoraan vaikuttavat oikeusturvan parantamisen varmistamiseksi. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Heinonen, olkaa hyvä.

14.29 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvä oikeusasiamies! Hyvät edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Tässä on edellä kuultu hyviä puheenvuoroja. Edellä oli esimerkiksi yksi, jossa nostettiin esille hyviä asioita ja tuotiin myös niitä toimia, joita nyt työnsä aloittanut pääministeri Petteri Orpon hallitus on ryhtymässä tekemään.

Tämä tämänkertainen oikeusasiamiehen kertomus käsittelee siis mennyttä vuotta 2022. Nostan täältä muutamia huomioita tänään esille.

Haluan aloittaa tuosta vanhustenhoidosta, josta täälläkin jo hetki sitten puhuttiin. Meidän vanhustenhoito on nyt huonommassa kunnossa kuin vuosikausiin. Valitettavasti ne lupaukset, joita edellinen hallitus antoi vanhuksille ja ikäihmisille, petettiin, ja se näkyy näissä kanteluissa, joita tässäkin oikeusasiamiehen kertomuksessa on lukuisia.

Itse kiinnitin huomiota esimerkiksi siihen, mikä on meidän ikäihmisten oikeus ulkoiluun. Tässä asiakirjassa on lukuisia kohtia, joissa on kanteluita vankien tilanteesta, monista muista tilanteista, ja kun itse eläintenkin kanssa paljon teen työtä, niin valitettavasti tässä maassa jopa eläimillä on paremmat olot kuin meidän ikäihmisillä. Meidän lainsäädäntössämme on kirjattuna esimerkiksi kiinni pidetyille maitokarjalle oikeus 90 päivään jaloittelua vuodessa. Toki sekin on vähän ulkona, mutta se on 90 päivää enemmän kuin isolla osalla meidän ikäihmisistä. Katsoin tilastoa, joka kertoi, että vuonna 2022 kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa hoidossa olleista ikäihmisistä yli 36 000 ei päässyt kertaakaan ulos

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

— ei kertaakaan ulos. Se kertoo siitä, miten vakava meidän tilanne tällä puolella on, ja ymmärrän sen hyvin. Oma isäni on huonossa kunnossa hoivakodissa, ja tiedän, että se on hyvin paljon myös omaisten vastuulla ja sitä vastuuta meistä itse kunkin pitää kantaa. Mutta siitä huolimatta 36 000 ikäihmistä ei päässyt yhden yhtä kertaa tuntemaan, miltä raitis ilma tuntuu. Eläinten hyvinvointilaki on näissä vaateissa paljon tiukempi. Toivon, että näitä meidän ikäihmisiä tässä kuunnellaan ja heidän oikeuksistaan pidetään vielä parempaa huolta.

Täällä olemme aiemmin puhuneet paljon poliiseista. Tässäkin asiakirjassa nostetaan esille poliisin haalarikamerat, ja niitä toimenpiteitä pidän ihan hyvinä. Minun mielestäni se on perusteltua, että haalarikameroita käytetään niin, että ne ovat päällä eikä kyseisellä poliisilla ole mahdollisuus päättää tämän materiaalin käyttämisestä tai poistamisesta. Itse toivoisin, että tämäntyyppistä turvaa vahvistettaisiin — oikeusturvaa niin poliisille kuin toimenpiteiden kohteena olevillekin — sillä, että näitä kameroita pidettäisiin päällä mielellään tulevaisuudessa käytännössä vaikkapa aina.

Oman puheenvuoroni pääkohta liittyy kännyköihin, matkapuhelimiin. Täällä asiakirjassa on lasten oikeus käyttää matkapuhelinta iltapäiväkerhossa. Arvoisa oikeusasiamies, kyllä hieman hämmentyneenä luin tätä ratkaisua. Tässä ratkaisussa todetaan, että se on omaisuudensuojan toteutumisen kannalta välttämätöntä, että lapsen pitää saada iltapäivähoidossa käyttää kännykkäänsä. Samanlainen toimenpide oli hetki aiemmin oikeusasiamiehen pöydällä Syvälahden peruskoulusta, joka teki minun mielestäni — olen entinen opettaja — ihan perusteltuja toimenpiteitä kännyköiden pois keräämiseksi niissä tilanteissa, joissa ne häiritsivät. Tässä tapauksessa myös oikeusasiamies, silloin apulaisoikeusasiamies, päätti asiassa koulua vastaan. Hän kiinnitti huomiota kirjalliseen käytäntöön, jossa koulupäivän aikana tapahtunut kännykän häiritsevä käyttö — kuvaus, äänitys, taltiointi — johtaa kännykän ottamiseen pois lopputunnin tai loppupäivän ajaksi ja tuomiseen säilöön kansliaan. Käytäntö ei ole perusopetuslain mukainen, päätöksessä todettiin. Lisäksi kännyköiden säilyttäminen oppitunnin ajan koulun lokerikossa voi olla ongelmallista, mikäli se johtaa sellaiseen virheelliseen menettelyyn, jossa kännykkä otetaan koulun haltuun vastoin oppilaan tahtoa. Eli tilanne, missä oppilas käyttää materiaalia kuvatakseen opettajaa, kollegoita, opiskelukavereitaan jopa kiusaamistarkoituksessa, ei sallinut, mahdollistanut tämäntyyppistä toimenpidettä. Ja nyt haluan alleviivata, että kun pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa tähän asiaan puutumme ja teemme tämän nyt sitten lainsäädännön mukaan mahdolliseksi, niin emme me ole tekemässä sellaista muutosta, että kännykkää ei saisi koskaan käyttää, emme tietenkään.

Arvoiset kollegat! Hyvä oikeusasiamies, te joudutte lainsäädäntöä noudattamaan, ja me teemme nämä muutokset, mitkä näiden päätösten myötä on välttämätöntä tehdä. Mutta toistan sen, että meidän lapset saavat digiä yliannostuksen ilman sitä, että he käyttävät sitä koulun ruokailujen aikana, edes välituntien aikana. Näin uskallan sanoa. He kuvaavat opettajia, levittävät sitä tiktokkeihin, kuvaavat toisia oppilaita välitunnilla. Osa saattaa haluta vielä vähän isompanakin pelata ja leikkiä, ja kun siellä tehdään ja temmelletään, niin kaveri kuvaa ja jakaa sen TikTokiin kiusatakseen. Ei sellaista pidä tässä yhteiskunnassa mahdollistaa eikä sallia. [Ben Zyskowicz: Mutta omaisuudensuoja ja yksityisyydensuoja ja sananvapaus! Naurettavia tulkintoja!] Mutta se, että me mahdollistamme sen käytön myös tulevaisuudessa hyödynnettäväksi opetuskäytössä, jää tämänkin lainsäädäntötiukennuksen myötä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Olen, arvoisa puhemies, sitä mieltä, että kun me pyrimme purkamaan turhaa sääntelyä, niin vähän tuntuu, että nyt näiden päätösten jälkeen me joudumme tekemään itsestään selvistä asioista, mitkä maalaisjärjellä on voitu ratkaista, jälleen uutta sääntelyä, jonka toivotavasti joskus joku turhana purkaa. [Perussuomalaisten ryhmästä: Erinomainen puhe! — Ben Zyskowicz: Järjenkäyttö on kiellettyä! Aina ovat perus- ja ihmisoikeudet tiellä! — Naurua]

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Juvonen, olkaa hyvä.

14.37 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies, arvoisa oikeusasiamies Petri Jääskeläinen — kiitos hyvästä esittelystä ja puheenvuorostanne — ja hyvät kollegat! Oikeusasiamies Jääskeläinen kertoi, että tämä on 103. kertomus, jos nyt oikein puheestanne kuulin, ja olisipa hauska päästä lukemaan näitä ensimmäisiä kertomuksia [Juho Eerola: Silloin ei ollut kännyköitä koulussa!] ja etsiä se taitekohta, missä vaiheessa suomalainen vanhustenhoito koki sellaisen romahduksen ja alennustilan kuin missä se on näinä vuosina ollut. En tiedä, missä vaiheessa se tapahtui, mutta onhan se hälyttävää, huolestuttavaa ja myös järkyttävää, että kantelut vanhustenhoidon tilasta ovat jokapäiväisiä ja ne ihmiset, jotka siellä hoidossa ovat, kokevat kaltoinkohtelua ja huonoa ja heikkoa hoitoa. Resursseja puuttuu.

Arvoisa puhemies! Nostan esiin juurikin tämän ikäihmisten tilanteen, puutteet vanhustenhoidossa ja kohtelussa. Oikeusasiamiehen kertomuksessa kerrotaan, että edelleenkin puutteita ja ongelmia näkyy vanhusten ravitsemuksessa ja hygienian hoidossa, mihin liittyy suihkuun pääsy, mihin liittyy vaippojen vaihto. Ongelmia löytyy edelleen ulkoilussa, siinä, että ihmiset eivät pääse ulos haukkaamaan raitista ilmaa, eivät kesällä eivätkä talvella, saati syksyllä. Ongelmia on lääkehoidossa, hammashoidossa. Hammashoitoon pääsyyn ikäihmisillä on suuret esteet, erityisesti jos he ovat palveluasumisessa, laitosasumisessa.

Suuria ongelmia on myös kuntoutuksen toteutumisessa. Kuntoutus — mikä tärkeä sana, mikä kannattava voima sille, että ihminen pystyy elämään ja asumaan omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Meillä on yhteiskunnassa kiinnitetty huomiota kaatumistapaturmien ennalta ehkäisyyn. Meillä on muun muassa ministeriön tekemä ohjelma, ja vuosina 20—30 tapaturmien ja kaatumisten tulisi vähentyä. Mutta mitä tapahtuu, kun ikäihminen kaatuu? Hän joutuu sinne terveydenhuollon pyörytykseen, ehkä operaatioon, leikkaukseen, laitoshiitoon, kuntoutukseen, missä oikeasti pitäisi kuntouttaa. Mutta entä jos resursseja ei ole, jos esimerkiksi lonkkamurtuman kokenut vanhus ei pääse vuoteestaan ylös ja ei pääse harjoittelemaan kävelyä eikä niitä arkipäivän askareita, joihin kotiin palatessaan joutuu? Jos ei sitä alkutyötä hoivalaitoksessa tehdä, ihminen ei kuntoudu, ja silloin hän jää yhteiskunnan hoidettavaksi, mahdollisesti laitoshoivapaikalle. Kustannukset kasvavat, mutta myös se inhimillinen kärsimys.

Kuntoutus on päivän sana, ja se on niin tärkeä asia, että ainakin itse täällä eduskunnassa haluan viedä kuntoutuksen teemaa eteenpäin, jotta kenties seuraavassa oikeusasiamiehen kertomuksessa mainittaisiin, että kuntoutuksen laatu on parantunut. Olen työskennellyt pitkään vanhustenhoidossa ennen kansanedustajuutta, ja tunnen tämän problematiikan. Kuntouttava hoivatyö on arkipäivää, ja jokaisen hoitoalan ihmisen tulisi sitä osata.

Pidän äärettömän tärkeänä, arvoisa puhemies ja arvoisa oikeusasiamies Jääskeläinen, että hallitusohjelmaan on kirjattu erityiset toimenpiteet liittyen kuntoutuksen parantamiseen: Sivulla 32 kerrotaan, että toimivalla kuntoutuksella vähennetään komplikaatioita, sairaalahoidon tarvetta, sairaalaan joutumista tai sairaalaan palaamista ja kuntoutuksella

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

tuetaan osallistumista työhön ja opiskeluun. Eli tämä kuntouttaminen on koko elämän mittainen urapolku, vauvasta vaariin. Hallitus jatkaa kuntoutuksen uudistamista kuntoutuskomitean ehdotusten ja kuntoutuksen uudistamisesta vuosille 23—27 laaditun suunnitelman mukaisesti säilyttäen siinä myös monikanavarahoituksen. Tarkennamme myös lääkinnällisen kuntoutuksen sääntelyä päällekkäisten toimenpiteiden vähentämiseksi ja käytössä olevien resurssien paremmaksi kohdentamiseksi. Erityisesti hallitus kehittää kuntouttavan hoitotyön osaamista, ja me luomme myös mittarit kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin sekä huomioimme kuntouttavan hoitotyön merkityksen toimintakyvyn säilytyksessä. Laajennamme myös palvelusetelien käyttömahdollisuuksia osana kotikuntoutusta, ja myös selvitetään mahdollisuutta laajentaa kotitalousvähennyksen käyttöä yksityishenkilön kuntoutuksessa nykyistä laajemmin. Eli hallitusohjelmaan on kirjattu pontevia toimenpiteitä sen eteen, että tämä kuntoutusteema etenisi tällä hallituskaudella ja että yhä useampi ihminen kohdatessaan loukkaantumisen tai vammautumisen saisi asianmukaista kuntoutusta. Ja miksi mittarointi on niin tärkeää? Mittarointi on sen takia tärkeää, että jos meillä on yksikkö, joka lupaa kuntouttaa, niin siellä oikeasti myös kuntoutetaan. Enää eivät riitä sanat paperilla, vaan oikeasti on tehtävä pontevasti toimia.

Arvoisa oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, tämä asia oli se, jonka halusin erityisesti puheessani kertoa. Toki kertomuksessa nostetaan esille myös puutteita henkilöstön johtamisessa, liittyen juurikin sosiaali- ja terveydenhuoltoon, henkilökunnan määrä ei ole riittävä edelleenkaan, ja vielä se iso asia, mikä on ongelma, että kun palvelut muuttuvat entistä enemmän sähköisiksi, siinä vaarantuu ikääntyneiden henkilöiden palvelujen saatavuus. Eli on oltava todella tarkkana ja pidettävä huoli siitä, että kaikilla on oikeus saada palveluja eikä kaikki ole digitaalisessa muodossa.

Näihin sanoihin päätän puheeni ja kysynkin teiltä, oikeusasiamies: mitä mieltä olette siitä, että kuntoutuksen tema nousee näin vahvasti esille myös hallitusohjelmassa? — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Koponen, olkaa hyvä.

14.43 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Kun käsittelyssä on eduskunnan oikeusasiamiehen yli 300-sivuinen kertomus, luonnollisesti kertomusta voi lähteä purkamaan monesta eri suunnasta.

Alkuun huomiona haluaisin nostaa, että kanteluiden määrä on vähentynyt edellisestä vuodesta yli tuhannella, mikä on tietenkin positiivista. Reilu 6 600 kantelua oikeusasiamiehelle on vähentymisestä huolimatta todella paljon.

Itse voisin kuitenkin tarttua kiinni raportin ongelmiin koulutuksesta. Jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla oikeus turvalliseen koulutiehen. Jokaisella tulisi olla oikeus oppia ja saada siihen tarvittava tuki. Jokaisella tulisi olla oikeus kiusaamisvapaaseen koulutiehen. Miksi käytän ”tulisi olla” -muotoilua, johtuu siitä, että näin ei nyt ole, mikä tulee hyvin ilmi myös oikeusasiamiehen kertomuksesta. Kouluilla ei yksinkertaisesti ole ollut tarpeeksi työkaluja ongelmaan tarpeeksi hyvin puuttumiseen. Tähän nykyinen hallitus tulee puuttumaan.

Tämä hallitus laittaa työhanskat käteen ja ryhtyy toimiin, jotta saamme myös kansakunnan ylpeytemme, peruskoulun, pelastettua. Palataan perusasioihin ja annetaan työkaluja opettajille ja rehtoreille selviytyä kasvavista ongelmista. Yhtenä esimerkkinä monien mui-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

den toimien lisäksi hallitus tekee tarvittavat lakimuutokset kännyköiden käytön rajoituksesta koulupäivän aikana.

Puhemies! Kertomuksessa on nostettu esille monia tärkeitä ja akuuttejakin ongelmia, jotka vaativat toimia, ja onneksi hallitus niihin myös ryhtyy. Vammaispalvelulaki valmistellaan aidosti vammaisia palvelevaksi ja siihen resursoidaan 100 miljoonaa nykyisten kustannusten päälle. Koulutuksen osalta hallitus tekee kaikkensa, jotta koulutus olisi turvallisempaa ja laadukkaampaa tulevaisuudessa. Onneksi hallitusohjelmassa on myös tähän laadukkaat työkalut.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Olemme nyt käyttäneet asian käsittelyyn tässä vaiheessa varatun ajan. Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 14.45.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 15.31.

Puhemies Jussi Halla-aho: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 5 käsittelyä. Keskustelu jatkuu. — Edustaja Zyskowicz, olkaa hyvä.

15.31 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa herra puhemies, arvoiset kansanedustajat! Oikeusasiamies tekee arvokasta työtä pyrkiessään turvaamaan suomalaisten oikeuksia, ja tämä annettu kertomus on painavaa asiaa siitä, miten oikeusasiamies tätä tärkeätä työtä on tehnyt ja mitä kaikkia ratkaisuja ja valvontahavaintoja on matkan varrella vuonna 2022 osunut Oikeusasiamiehen kanslian silmiin.

Perustuslain mukaan oikeusasiamies valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, ja tämä on tietysti tärkeä tehtävä. Olen kuitenkin vuosikymmenten varrella esittänyt kysymyksen, jonka taas kerran esitän: kun turvataan kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksia, antaako oikeusasiamies ja hänen kansliansa riittävää painoa turvallisuuden perusoikeudelle? Turvallisuushan on johdettavissa perustuslain oikeudesta elämään, oikeudesta terveyteen, oikeudesta vapauteen ja niin edelleen. Kun esimerkiksi katson tätä oikeusasiamiehen kertomusta — ja kohta nostan muutaman esimerkin sieltä — niin minusta tuntuu nyt ja on tuntunut vuosikausia, että oikeusasiamiehen tulkinnassa nimenomaan pidätetyn, vangitun, syytetyn ja niin edelleen oikeudet korostuvat ihan vimpan päälle, mutta se punninnan toinen puoli, se muiden ihmisten turvallisuuden oikeus, jää vähemmälle.

Ihan ajankohtaisenakin esimerkkinä tästä, mitä tarkoitan, otan tämän oikeusasiamiehen nyt toukokuussa antaman lausunnon hallituksen esityksestä rikostorjunnasta Rajavartiolaityksessä, joka on parhaillaan hallintovaliokunnassa. Lausunnossa, jonka oikeusasiamies antoi tästä hallituksen esityksen luonnoksesta, ollaan kovasti huolissaan näiden tutkinnan kohteeksi joutuvien ja niin edelleen oikeusturvasta, mutta ei olla samalla tavalla huolissaan siitä, että Rajavartiolaityksellä ei ole tiettyjä sellaisia toimivaltuuksia, jotka sille nyt tällä lailla annetaan, jotta se voi ehkäistä rikoksia ja selvittää rikoksia, myös törkeitä rikoksia, kuten ihmiskauppaa tai törkeätä laittoman maahantulon järjestämistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Toinen esimerkki: Oikeusasiamies antoi elokuussa 2020 lausunnon työryhmän mietinnöstä, jossa pyrittiin terrorismilainsäädäntöä saattamaan paremmin ajan tasalle. Tästä on viime aikoina julkisuudessa käyty keskustelua, että miksi Suomessa al-Holista palauteutuvat vapaina eikä edes esitutkintaa olla aloitettu, kun taas muualla on vähintään tutkittu ja jopa vankilaan tuomittu. Tässäkin vuoden 2020 lausunnossa kovasti nyripistellään sille, että terrorismilainsäädäntöä Suomessa ollaan tiukentamassa.

No, en mene nyt näihin meidän vanhoihin kiistoihin oikeusasiamiehen kanssa. Muistutan vain siitä klassikotapauksesta, että kun vankilassa vanki teki rikoksia kirjoituskoneella, siis petosrikoksia, niin vankilan johto otti kirjoituskoneen pois, mutta sehän ei oikeusasiamiehelle sopinut: siitä huomautettiin, että ei näin saa tehdä. Olen sitä mieltä, että Oikeusasiamiehen kansliassa olisi aihetta järjestää — sikäli, kun ei vielä ole järjestetty — seminaari, jossa pohdittaisiin yhtäältä näiden vangittujen, epäiltyjen, tutkinnan kohteena olevien, rikollisten tai siksi epäiltyjen oikeuksia suhteessa muiden kansalaisten turvallisuuteen. Ja tietysti tässä pitää olla tasapaino. En tietystikään aja sitä, että, joo, pitää saada kiduttaa tutkinnassa olevia epäiltyjä, jotta ihmisten turvallisuus voidaan taata, kun he sitten kidutettuina kertovat, mitä tietävät mainituista rikoksista. Mutta parempi tasapaino pitäisi saada.

Otanpa nyt sitten esimerkkejä tästä nyt käsittelyssä olevasta kertomuksesta — enkä puhu tästä kännykkäasiasta, mistä edustaja Heinonen puhui. Totean vain, että on aivan naurettavaa, että kun oikeusasiamies joutui ottamaan kantaa siihen, voidaanko oppilaiden kännykät koulussa kerätä etukäteen lokerikkoon, niin siinä lueltiin perustuslaista omaisuudensuoja, yksityisyyden suoja, sananvapaus ja pari muutakin perustuslain kohtaa, mitkä olivat lähtökohtana, ja päädyttiin tietysti siihen, että ei voi etukäteen ottaa lokerikkoon kännyköitä vaan vain, jos siitä voidaan vapaaehtoisesti sopia luokassa.

Mutta, herra puhemies, tästä kertomuksesta. Mennään tänne kertomuksen sivuille, joissa on vankeja koskevia ratkaisuja. Puhun nyt kertomuksen sivusta 190. Täältä löytyy esimerkiksi tällainen ratkaisu: ”Vankilalla ei ollut toimivaltaa lukea vangin internetin välityksellä saamia ja lähettämiä viestejä. Laki mahdollistaa vain matkapuhelimella lähetettyjen tekstiviestien sekä sähköpostien lukemisen.” Kuulitteko? Laissa sanotaan, että jos puhelimella lähetät viestejä, tekstiviestejä ja sähköpostia, niitä saa tietyissä tilanteissa lukea, mutta kun vanki lähetti internetin kautta — minä en tiedä, mitä tämä tarkoittaa, ilmeisesti iPadillä tai tietokoneella —, niin niitä ei saanutkaan lukea. Tämähän on aivan naurettava tulkinta. Tulee mieleen se, kun Ukrainassa oli presidenttiehdokas ja hänet yritettiin torjua, kun hänellä oli kaksoiskansalaisuus, niin tämä oligarkki sanoi, että ei hänellä ole kaksoiskansalaisuutta: kun hän oli sekä Ukrainan, Kyproksen että Israelin kansalainen, hänellä on kolmoiskansalaisuus, eikä tämä kaksoiskansalaisuuden kieltä koske häntä. No vähän sama tuli mieleen, kun tämän luin. Perusoikeusmyönteinen tulkinta, jossa otettaisiin huomioon ihmisten turvallisuus, kun vangit sieltä vankilasta käsin johtavat rikollisorganisaatioita, olisi ollut se, että totta kai lainsäätäjän tahto on se, että kun se on kieltänyt kännykällä viestien lähettämisen ja vastaanottamisen, se tarkoittaa myös iPadä, jota ei ehkä ollut olemassa silloin, kun tämä laki säädettiin.

No seuraava, sivu 190: ”Vankila asetti matkapuhelimen käytölle ehdoksi, ettei vanki itse saa poistaa tekstiviestejä puhelimesta. Lain mukaan vankila voi asettaa matkapuhelimen käytölle ehtoja.” — Siis voi asettaa. — ”Mainitunlaista ehtoa ei kuitenkaan olisi voinut asettaa. Laissa ei ole riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti sekä rajoituksen hyväksyttävyyttä, suhteellisuutta ja muita perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä lainsäädäntöprosessia

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

arvioiden säädetty tekstiviestien poistamisesta.” Ei tiedä, itkeäkö vaiko nauraa. Mitäköhän viestejä ne vangit poistavat sieltä puhelimesta? Ehkä niitä, kun rikolliskaveri kertoo, miten tämä seuraava keikka hoidetaan. Mutta ei saa poistaa, voidaan kyllä asettaa ehtoja. Kun tätä ei ollut riittävän tarkkarajaisesti ja suhteellisuutta ja muita rajoitusedellytyksiä lainsäädäntöprosessia arvioiden säädetty, niin ei saanut poistaa. Siis käsittämätöntä. [Puhemies koputtaa]

Otan nyt vielä kolmannenkin esimerkin, ja tässä ollaan sivulla 196: ”Kirjeenvaihdon toisen tai molempien osapuolten kuuluminen järjestäytyneeseen rikollisryhmään” — siis että molemmat osapuolet kirjeenvaihdossa kuuluvat johonkin jengiin, siis järjestäytyneeseen rikollisryhmään — ”ei yksinään oikeuta kirjeen lukemiseen.” Siellä on ulkona konna, järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluva tyyppi, siis ammattirikollinen, [Puhemies koputtaa] ja hän lähettää vankilaan toiselle ammattirikolliselle kirjeen tai toisinpäin. Mutta ei, ei saa lukea, pitää olla muita perusteita.

No sitten täällä on yksi kukkanen vielä. — Herra puhemies, anteeksi, taas aika vähän ylittyy. — Siis laissa on sanottu, että omien vaatteiden käyttöä voidaan rajoittaa. Siellä kun olivat sitten liivijengit niissä vaatteissaan, vankila kielsi heitä käyttämästä niitä liivijengin vaatteita, koska ne uhkasivat käytännössä muiden ja henkilökunnan turvallisuutta. No, mitä täällä oikeusasiamies kirjoittaa: Voidaan kyllä rajoittaa. ”Lain ilmaisu ’rajoittaa’ ei yleiskielessä tarkoita täydellistä kieltämistä, vaan esimerkiksi supistamista tai vähentämistä.” Mitä saivartelua tämä on? Onko niin, että jengihousut saa kieltää, mutta jengitakkia ei? Mutta jos sinä kiellät sekä tämmöisen jengin liivit että housut — vaikka minä en tiedä, onko niillä tämmöisiä jengihousuja — niin sitten mennään jo väärin. [Puhemies koputtaa]

Herra puhemies! Olisi ollut paljon muutakin sanottavaa, mutta kun aika loppuu, niin lopetan tähän. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Seuraavalla kerralla sitten. — Edustaja Räsänen, Joona, olkaa hyvä.

15.40 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Zyskowiezin puheenvuoron jälkeen on kyllä hyvä jatkaa. Yhdyn monelta osin kyllä siihen ihmettelyyn, että ei kai ole niin, että olemme tosiasiallisesti monessakin asiassa kokonaisuudessaan luopuneet siitä, että järjen käyttö on sallittua. Nämä esimerkit kyllä kuvaavat sitä, että varmasti meillä edelleen lainsäädännössä on tarkistamisen paikkaa, jotta päästäisiin siihen, että myös ne muidenkin kansalaisten turvallisuuteen liittyvät oikeudet toteutuisivat ehkä huomattavasti paremmin kuin ne tänä päivänä toteutuvat.

Arvoisa puhemies! Omassa puheenvuorossani ajattelin käsitellä oikeastaan kahta asiaa, ja ne liittyvät niihin puheenvuoroihin, joita täällä aikaisemmin on tästä kertomuksesta käytetty. Yhdyn kyllä monilta osin varsinkin nykyisten hallituspuolueidenkin kansanedustajien puheenvuoroihin, joissa puututtiin tämän kertomuksen terveisin nimenomaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta ja toisaalta sitten ikäihmisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, ja niihin huoliin, että edelleen kertomuksesta toiseen, hallituskaudesta toiseen näissä asiakokonaisuuksissa oikeusasiamies havaitsee puutteita. Onkin tärkeää, että ne puutteet aina dokumentoidaan, jotta sitten lainsäätäjä voi myös näihin muutosta halutessaan hakea. Puutun tähän sen takia, että tässähän käsitellään nyt tällä kertaa vuoden 22 tilannetta ja edelleen näitä epäkohtia paljolti löytyy. Jotenkin luulisi, että sitten näiden puheenvuorojen, mitä täällä salissa tästäkin kertomuksesta on käytetty,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

lopputulema olisi se, että pyrittäisiin lainsäädännöllisin keinoin parantamaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista tai ikäihmisten oikeuksien toteutumista.

Arvoisa puhemies! Sitten kun palaa muutaman viikon taaksepäin, kun tässä salissa käsiteltiin esimerkiksi hallituksen esitystä, jolla nyt lykätään uudistetun vammaispalvelulain voimaantuloa, niin täytyy kyllä ihmetellä näitä samoja puheenvuoroja: toisaalta ollaan sitä mieltä, että vammaisten henkilöiden oikeudet eivät toteudu niin hyvin tänä päivänä kuin niiden pitäisi toteutua ja niissä on puutteita ja tätä tulisi korjata lainsäädäntöä päivittämällä, ja samaan aikaan ollaan sitten tekemässä muutosta, jolla tosiasiallisesti esimerkiksi ensi vuoden osalta nykytilanne ei parane — vaikka kuvittelin, että kun ennen vaaleja tämä yksimielisesti säädettiin, niin oli nimenomaan halu parantaa vammaisten tilannetta.

Arvoisa puhemies! Sama liittyy ikäihmisiin. Täällä edustaja Juvonen ja edustaja Heinonen nostivat hyvin ja perustellusti esille sen huolen, mikä liittyy esimerkiksi ikäihmisten oikeuteen ulkoilla ja ylipäättänsä niihin oikeuksiin, mitä tapahtuu esimerkiksi kotihoidon piirissä tai palveluasumisen piirissä. Ja kappas kummaa, arvoisa puhemies: nämäkin ovat myös kokonaisuuksia, joihin hallitus sitten omilla toimillaan tämän kauden aikana edelleen kyllä tekee heikennyksiä. Tältä osin toivoisin, että sitten seuraavan kerran, kun käsitellään taas seuraavan vuoden ja sitä seuraavan vuoden kertomusta, täällä käytettäisiin nämä samat puheenvuorot ja katsottaisiin, onko näissä sitten tapahtunut parannusta siinä suhteessa kuin täällä hallituspuolueiden edustajat toivoivat. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard, olkaa hyvä.

15.44 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Kertomuksessa on kiinnitetty huomiota paperittomien henkilöiden perustarpeiden, kuten riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden, turvaamiseen. Kertomuksen mukaan tässä on viime vuosina ollut puutteita. Joulukuussa vuonna 2022 eduskunta vahvisti lainsäädännön muutokset, joilla parannettiin paperittomien oikeuksia näihin palveluihin. Tätä ennen kuntien käytännöt vaihtelivat siinä, millaisia sosiaali- ja terveyspalveluita paperittomille annettiin.

Edellinen lakimuutos on siis tuore ja tullut voimaan vasta tämän vuoden tammikuussa. Siinä hyvinvointialueita, Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää velvoitettiin kiireellisen hoidon lisäksi järjestämään välttämättömäksi arvioituja terveydenhuollon palveluita eräille ulkomaalaisille henkilöille, joilla ei ole Suomessa kotikuntaa tai joilla ei ole muun kansallisen lain tai Suomea sitovan kansainvälisen lainsäädännön tai sopimuksen nojalla oikeutta muihin julkisen terveydenhuollon palveluihin kuin kiireelliseen hoitoon. Esimerkiksi Helsingissä näiden palveluiden tarjoamisesta päätettiin jo aiemmin.

Nyt Petteri Orpon hallitus taas haluaa kumota vasta voimaan tulleen päätöksen ja heikentää paperittomien ihmisten palveluita. Pidän tätä erittäin vastuuttomana linjana. Tällä lakimuutoksella olisi vaikutuksia etenkin naisiin ja lapsiin, sillä esimerkiksi raskaana olevien palveluita ja lasten mahdollisuutta päästä terveyskeskuslääkärille tultaisiin rajoittamaan. Puhumme esimerkiksi synnytykseen liittyvistä sekä raskaudenkeskeytyksen ja ehkäisyneuvonnan palveluista. Uudistus saattaa vaikuttaa myös pitkäaikaissairaiden kuten diabeetikkojen mahdollisuuksiin saada palveluita.

Tästä on mielestäni inhimillisyys kaukana. Esimerkiksi pelkästään kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perusteella valtioilla on velvollisuus turvata oikeus terveyteen yhtäläisesti kaikille alueellaan oleville henkilöille. Vetoan hallitukseen, että se peruisi suunnitelmansa rajata näitä palveluita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

15.47 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Lyhyesti: Oikeusasiamiehen kertomus on mielestäni yhdeltä kohdin erittäin lohdullinen ja hieno. Kun pitkään on puhuttu oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välisen työnjaon hyvästä järjestyksestä, niin tokihan se aina on toiminut, mutta nyt kun viime vuoden lopulla saatiin se laki voimaan, se selventää tätä kenttää, että mikä tehtävä kullekin kuuluu — ei tarvitse tätäkään asiaa enää pohtia. Ja sitä paitsi, kun on selvät tehtävänannot, turhaa aikaa ei kulu ollenkaan miettimiseen eikä pohtimiseen, että kumman hoidossa tämä on. Tärkeää tietenkin on, että kun ihminen tekee kantelun, se oikea viranomainen käsittelee sen.

Ja kuten oikeusasiamies omassa puheenvuorossaan esitti, että käsittelyajat ovat siinä vuoden tienoilla, mikä on ihan asiallinen aika, niin se toinen lohdullinen tieto oli tietenkin se, että tarkastuksia tuolla kentällä eri asianosaisten kohteisiin on tehty kaksi kertaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Se on kanssa hyvä tieto, että käydään siellä paikan päällä, esimerkiksi vaikka varuskunnassa taikka vankilassa, tekemässä tarkistus, miten asiat ovat.

Toivon samalla, että edustaja Zyskowiezin puheenvuoro otetaan myös huomioon, koska todella olen itsekin huolissani siitä, että kun joku tekee rikoksen, niin välillä tuntuu minustakin siltä, että se rikoksen uhri monesti unohtuu. Hänhän se todellinen kärsijä on, ja minun mielestäni se rikollinen, joka sen rikoksen on tehnyt, ei mitään välitä siitä tilanteesta. Hän suhtautuu asiaan täysin kyynisesti, ja se uhri jää tavallaan yksin vahingon kärsijänä. Sen me kaikki tiedämme, että monesti nämä vahingonkorvaukset, mitä uhri on oikeutettu saamaan, eivät koskaan korvaa sitä täyttä menetystä, mikä taloudellisesti siinä tilanteessa on syntynyt, saatikka niitä henkisiä kärsimyksiä, mitä ihminen joutuu kokemaan. Tässä on meillä Suomessa vähän parannettavaa. Edustaja Zyskowiezin erinomainen puheenvuoro avasi silmiä, että olemme todella tällaisessa Suomessa. Pitää olla armollinen, pitää olla rehellinen, mutta pitää olla myös niin, että se uhri, joka kärsi, uhri, joka on esimerkiksi rikoksen kohteeksi joutunut, saa asianmukaisesti hyvän kohtelun, ja se, joka on rikkonut lakia, saa ansaitsemansa tuomion.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Eerola, olkaa hyvä.

15.49 Juho Eerola ps: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset oikeusasiamiehelle ja koko Oikeusasiamiehen kanslialle ahkerasta työstä, mitä olette tehneet, ja tästä kertomuksesta, joka on meille kaikille edustajille jaettu. Tässä oli montakin asiaa, mihin meinasin puheesani puuttua, mutta jotta se äsken mainittu vammaispalvelulain käsittely valiokunnassa nyt ei enempää viivästyisi, niin puutun ainoastaan yhteen, mitä kukaan ei ole vielä tässä sivunnut. Nimittäin tässä kertomuksessa sivulla 113 kerrotaan lastensuojelun toteutumisen puutteiden syyksi kuntien lastensuojelun yleisten voimavarojen puute ja erityisesti pätevien työntekijöitten huono, heikko saatavuus ja edelleen se, että työntekijöitten suuri vaihtuvuus tässä työssä heikentää lastensuojelupalveluiden laatua.

Tässä kohtaa haluaisin erityisesti nostaa esille nämä huoltajuus- ja tapaamisoikeuteen liittyvät kiistat, joita vanhemmille monesti avio- tai myös avoeron yhteydessä tulee. Tämä Follo-menettely, joka muutamia vuosia, ehkä kymmenen vuotta sitten lanseerattiin, ei ole juuri auttanut asiaa, ja tämä vieraannuttaminen, tietynlainen huoltokiusaaminen jatkuu pitkään sisällään myös näitä ikään kuin kiusallaan tehtyjä lastensuojeluilmoituksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Myöskin tähän liittyy huostaanotto ja sitten taas huostaanotosta kotiutuminen takaisin perheen pariin. Erikoinen ilmiö on se, että jos eronneilla vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja tapahtuu huostaanotto toisen vanhemman luota, niin lapsi usein huostaanotetaan jonnekin kolmanteen tahoon eikä viedä sitten sille kenties etävanhemmalle, vaikka ei olisi mitään perusteita hänen luotaan tätä lasta huostaanottaa, vaan lapsi on haettu sen lähivanhemman luota.

Tässä huostaanotossa ihmetyttää erityisesti tämä — ja tähän toivoisin oikeusasiamiehen jotenkin puuttuvan tai tämän jollain lailla huomioivan — että nämä käytännöt tässä maassa vaihtelevat hirmuisen paljon sen mukaan, missä päin Suomea asutaan. Jossain huostaanotetaan ehkä hyvinkin nopeasti, löysinkin, jonkun mielestä ehkä löysinkin, perustein, mutta sitten taas jossain toisella puolella Suomea ei meinata huostaanottoa saada millään toteutettua, ja sitten saattaa tapahtua ikäviä asioita. Ei siis oteta lasta huostaan, vaikka perusteita olisi. Sitten nämä monesti päätyvät käräjille, oikeuteen, ja siellä on tällaisiakin tapauksia tullut ilmi, että toisen osapuolen kenties haluamia todisteita, videotallenteita, puhelinnauhoituksia, ei oteta millään lailla huomioon sitten, kun lopullisia ratkaisuja tehdään. Tämä on semmoinen vakava, ja tuntuu, että koko ajan kasvava, ongelma, vaikka yli kymmenen vuotta tässäkin salissa näistä asioista on puhuttu. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

15.52 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Hyvä oikeusasiamies! Jatkan tuosta, mihin Eerola oikeastansa lopetti. Samalla sivulla olen täällä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 22. Luen täältä pari suoraa lainausta: ”Huostaanotetun lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisestä ei useinkaan tehdä suunnitelmia eikä sen toteutumista arvioida asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä. Lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämistä voidaan edistää tekemällä vanhemmille vanhemmuutta tukeva asiakassuunnitelma, mutta niitä ei useinkaan tehdä.” Toinen lainaus: ”Lastensuojelulaitoksissa tehdään edelleen rajoittamistoimenpiteitä lastensuojelulain vastaisesti käyttämällä niitä esimerkiksi sellaisessa tilanteessa tai sellaisin tavoin, joita laki ei salli.”

Arvoisa puhemies! Arvostan sitä, että näinkin avoimesti tänne on kirjoitettu asioita. Jollakin lailla tuntuu ihan järkyttävältä, että me elämme Suomessa oikeusvaltiossa ja oikeusasiamiehen kertomuksessa on kerrottu tällaisia puutteita, mitä Suomessa lastensuojelussa esiin tulee. Olen viime kauden aikana yrittänyt perehtyä näihin, tai ainakin olen saanut erilaisiin tapauksiin hyvin seikkaperäisesti tutustua. Olen ollut muutamassa lastensuojelupalaverissa mukana. Täytyy sanoa kuten edustaja Eerola äsken sanoi, että eri puolilla Suomea on aivan erilaisia käytänteitä. Toisissa lastensuojelun asiakkuuteen joutuu hyvin helposti, jopa sijoittamiseen joutuu helposti. Toisaalla on taas sitten tapauksia, jotka olisivat ehdottomasti kuuluneet lastensuojelun piiriin, mutta niihin ei ole puututtu.

Eilen kuuntelin autossa ja keskustelin erään isän kanssa, joka on toiminut yrittäjänä. Hän on eronnut. Siinä sitten tilanne on ollut niin, että lapsella on puhelimen käyttö vähän niin kuin karannut lapasesta, ja sitten kun isä on sanonut, että nyt puhelin pois ja lapsi on siitä suuttunut ja isä on joutunut sitten pitämään lasta kiinni, niin tämän johdosta sitten lapsi otetaan huostaan. Tämä on nyt tietenkin vain yhden puolen kertomaa, mutta se, mikä siinä on omituista — ja mikä on monessa muussakin tapauksessa tullut esiin — on se, että ei siirrytä lähisijoitukseen esimerkiksi isovanhemmille. Näitä on järkyttäviä tapauksia, mutta tässä kyseisessä tapahtumassa lapsen sijoittaminen lähiomaiselle ei ollut lastensuojelun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

mukaan mahdollista sen takia, että isälle on annettu selkäsauna 80-luvulla. Silloin aika on ollut eri, ja nyt se on eri.

Elikkä toivoisin, että tässä pystyttäisiin tekemään oikein rehellisiä, asiantuntevia päätöksiä. Minä olen verrannut tätä johonkin muuhun virkamiestoimintaan sillä tavalla, että joskus, kun ostin talon ja halusin remontoida sitä, kävin kysymässä rakennustarkastajalta neuvoa, mutta nyt ehkä virkavastuu on ajanut siihen, että rakennustarkastaja sanoo mieluummin, että soita jollekin rakennesuunnittelijalle ja kysy häneltä. Minun mielestäni tämä sama toistuu lastensuojelussa sillä tavalla, että jos tulee joku pienikin ilmoitus, niin virkavastuun takia mieluummin otetaan lapsi huostaan kuin käytetään maalaisjärkeä siinä asiassa. Elikkä tämän vuoksi minä näen näin. Ja mitä olen nyt tutustunut näihin asioihin, minä arvioin, että Suomessa on aivan turhin perustein huostaanotettuja lapsia yksi kolmasosa näistä lapsista. Tiedän sen, että asiallisiakin perusteita on.

Toivottavasti tähän oikeusasiamiehen kertomuksessa nostettuun asiaan saadaan jotain rotia tässä lähivuosina. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

15.57 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos tästä raportista. Tämä raportti tulee meille joka vuosi tänne eduskunnan täysistuntoon, ja tämän perusteella me voimme sitten arvioida suomalaisten perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Pidän tätä raportin käsittelyä erittäin painavana asiana eduskunnan täysistunnossa — lämmin kiitos huolellisesta työstä.

Edustaja Eerola nosti esiin huostaanottojen erilaiset käytännöt eri maakunnissa ja eri yhteyksissä. Sama asiahan koskee laajemminkin montaa muutakin asiaa. Nimittäin esimerkiksi omaishoidon kriteerit tai oman omaisen tehostetun palvelupaikan kriteerit ovat hyvin vaihtelevia eri maakunnissa, ja nämä helposti aiheuttavat tilanteita, joissa ihmiset eivät ole yhdenvertaisia Suomen rajojen sisäpuolella.

Oikeusasiamiehellä on oikeus päästä käsiksi kaikkien viranomaisten tietoihin kaikilla hallinnon tasoilla, ja päälimmäisin työkaluhan on kanteluiden kautta käydä läpi näitä tapahtumia ja sitä kautta saada tietoa. Sen takia olen pohtinut, että nyt kun olemme siirtyneet hyvinvointialueille — niitä on nyt puoli vuotta pyöritetty, ja hallinto alkaa muodostua niin, että potilasasiamiehet ja sosiaaliasiamiehet ovat tulleet luontevaksi osaksi hyvinvointialueiden toimintaa — niin voisiko tästä olla löydettävissä jonkinlaista synergiahyötyä tulevaisuuteen niin, että oikeusasiamiehen toimisto voisi esimerkiksi koordinoida säännöllisiä tapaamisia tai sitten koordinoida näitä kullakin alueella tehtäviä raportteja ja koota niistä yhteisiä nostoja koko Suomea koskien? Tämä varmasti olisi hyödyllistä, jotta nämä erilaiset eri alueiden käytännöt tulisivat näkyviksi ja niiden eteen voitaisiin myös tehdä töitä.

Eduskunnan tiedonsaanti on riittämätöntä, mitä tulee ihmisoikeuksien valvontaan ja erityisesti näiden huomautusten seurantaan, ja tästä myös todetaan tässä raportissa. Esimerkiksi sivulta 28 selviää, että Suomi on joutunut nyt ensimmäistä kertaa Euroopan neuvoston ministerikomitean tehostettuun valvontaan tahdonvastaisesta lääkityksestä. Tässä tapauksessa on siis annettu niin sanottua pakkohoitoa vastoin ihmisoikeussopimusten henkeä. Tilanne on erittäin vakava. Yhdyn apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin huomautukseen, että Suomeen tarvitaan mekanismi, joka edistää Suomea koskevien kannanottojen toimeenpanoa. — Kiitoksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Vornanen.

16.00 Timo Vornanen ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän eduskunnan oikeusasiamiestä tästä varsin laajasta kertomuksesta. Poimin tästä laajasta kokonaisuudesta yhden mielestäni tärkeän asian.

Kertomuksen sivuilla 148—159 on käsitelty poliisin toimintaa. On huomionarvoista, että kertomuksessa esiin tuoduista poliisiorganisaation epäkohdista suurin osa johtuu puutteellisesta poliisiorganisaation rahoituksesta, eli sisäistä turvallisuuttamme ei ole menneinä vuosina ja vuosikymmeninä hoidettu asian vaatimalla tavalla. Siihen ei ole yksinkertaisesti budjetoitu riittävästi rahaa. Esimerkkinä nostettakoon esiin tässä kertomuksessa mainittu havainto rikostutkintaprosessin epäasianmukaisuuksista. Eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota siihen, että poliisin tai syyttäjän päätöksillä rikosasioita jätetään kokonaan tai osittain tutkimatta tai rikostutkintaa ei ehditä hoitamaan kohtuullisessa ajassa. Käytännössä poliisilla on eri puolilla maata rikostutkinnassa runsaasti kahdesta kolmeen vuotta vanhoja rikosjuttuja, joille ei olla resurssipulan vuoksi ehditty tekemään mitään. Tällainen jopa kahden kolmen vuoden odotusaika on omiaan romahduttamaan ihmisten luottamuksen tähän oikeusvaltioon, ja valitettavasti uskon, että osittain se on jo romahtanut.

Syynä tähän rikosprosessien tutkintaviiveeseen on yksinkertaisesti se, että poliisi joutuu priorisoimaan vähäisiä resurssejaan vakavampien rikosten tutkintaan ja vakavampien hälytystehtävien hoitamiseen sekä keskittämään resurssejaan tehtävämääriltään suurempiin asutuskeskuksiin. On huomioitavaa, että aina kun ihminen joutuu rikoksen uhriksi, hän kokee oman asiansa tärkeäksi ja tietenkin odottaa saavansa asianmukaista apua ja asioiden hoitoa. Näihin ihmisten perustarpeisiin täytyy yhteiskuntamme kyetä vastaamaan. Tässä suhteessa tämän hallituksen hallitusohjelman kirjaus poliisihenkilöstön määrän nostamisesta 8 000 poliisihenkilöön on erittäin hyvä ja oikeansuuntainen. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

16.04 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies on käsitellyt kertomuksessaan varsin laajasti myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa tai pikemminkin sosiaali- ja terveydenhuollon toimimattomuutta Suomenmaassa. Eräs oikeusasiamiehen mainitsema epäkohta kertomuksessa oli moninaiset ongelmat sote-palveluiden saatavuudessa ja saavutettavuudessa. Todella on niin, että tässä yhteiskunnassa meillä on vielä paljon ongelmia sote-palveluiden saatavuudessa ja saavutettavuudessa, valitettavasti.

Meille päätöksentekijöille tämä tilanne, josta oikeusasiamiehelle tulleet kantelut ja yhteydenototkin kertovat, näkyy muun muassa runsaina yhteydenottoina kuntalaisilta ja alueidemme asukkailta, kun terveysasemiin ei saada yhteyttä tai takaisinsoittoa terveysasemalta joutuu odottamaan kohtuuttoman pitkään. Onkin syytä todeta, että oikea-aikainen hoito ja palveluihin pääsy ovat niitä asioita, jotka pitää saada toimimaan ja toteutumaan nykyistä paremmin, aivan kuten tässä erittäin hyvin laaditussa ja kattavassa oikeusasiamiehen kertomuksessakin todetaan.

Kuten tiedämme, meillähän Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu on siirtynyt vuoden alusta perustetuille hyvinvointialueille, näistä palveluista eivät enää kunnat päätä, ja näin ollen hyvinvointialueilla onkin nyt näytön paikka näiden monien epäkohtien korjaamisessa ja palveluiden parantamisessa. Valitettavasti on kuitenkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

kin niin, että tässä työssä ihmisten välttämättömien palveluiden turvaamiseksi ja parantamiseksi ei voida onnistua ilman riittävää rahoitusta. Kannan suurta huolta siitä 1,4 miljardin euron leikkauksesta, jonka hallitus on toteuttamassa sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitukseen, siis juuri niille alueille, joiden vastuulla on huolehtia ihmisten palveluiden toteutumisesta. Saattaa kuulostaa tekniseltä asialta, että hyvinvointialueiden rahoitusta pienennetään, mutta ihmisten arjessa se tulee käytännössä näkymään siinä, että palvelupisteitä harvennetaan, hoitopääsy vaikeutuu, henkilökunta kuormittuu ja kaikella tavalla näiden palveluiden järjestäminen tulee vaikeammaksi ja vaikeammaksi.

Siispä vetoan edelleen myös tämän oikeusasiamiehen erittäin painavan kertomuksen siivittämänä siihen, että turvataan alueille työrauha, turvataan alueille riittävät resurssit, jotta alueilla voidaan aidosti kääriä hihat, käydä käsiksi näihin sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmiin ja päästä parantamaan ihmisten arjen kannalta välttämättömiä palveluita. Se on erittäin tärkeää juuri nyt.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Guzenina.

16.07 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Kiitoksia oikeusasiamiehelle ja koko kanslialle erittäin perusteellisesta työstä jälleen kerran. Perustuslakivaliokunnan jäsenenä olen päässyt useaan otteeseen keskustelemaan oikeusasiamiehen ja muiden kanslian henkilöiden kanssa hyvinkin perusteellisesti... [Puhujan mikrofonit sulkeutuu]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Mikki meni pois päältä.

Arvoisa puhemies, en huomannut, mistä kohtaa mikki meni pois päältä, mutta jatkan siitä, mihin ajatus jäi. — Eli hyvää työtä ovat tehneet Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa, ja tämä suomalainen järjestelmä eräällä tavalla legitimoit myöskin tämän meidän oikeusvaltioajatuksen, eli jokaisella kansalaisella pitää olla mahdollisuus saattaa asiansa riippumattomaan käsittelyyn. Ja sehän on se, mitä Oikeusasiamiehen kanslia tekee.

Erityisenä huolenaiheena täältä voi nostaa nämä kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, jotka valitettavasti ovat toistuneet vuodesta vuoteen. Jonkin verran parannuksiakin on aina paikoittain tullut, mutta nyt kun mietitään, että tässä puhutaan vuoden 22 kertomuksesta, niin millä tavalla ne vuoden 23 ja 24 kertomukset tulevat sitten heijastamaan sitä tilaa, johon nyt ollaan menossa? Siitä kannan aivan erityistä huolta.

Tässä on jo useissa puheenvuoroissa puhuttu siitä, millä tavalla hyvinvointialueiden rahoitus on nyt erittäin tiukilla. Ja kun puhumme hyvinvointialuerahoituksesta, puhumme nimenomaan ihmisten palveluista. Kun täällä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa on kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, päällimmäisenä ovat puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa. Ja kun me tiedämme, että esimerkiksi henkilöstömitoitus, huolimatta siitä, että laki on säädetty, ei vielääkään toteudu kaikkialla niin kuin sen pitäisi ja että henkilökunnasta on pulaa, niin millä tavalla tulevaisuudessa pystymme turvaamaan sen, että vanhusten perusoikeudet tulevat toteutumaan? Tämä on erittäin iso huoli, varsinkin kun hallitus on suunnitellut esimerkiksi henkilöstömitoitukseen heikennyksiä.

Toinen iso huoli liittyy lastensuojelun toteutumiseen. Tästä on puhuttu täällä salissa nyt jo useaan otteeseen. Itse kannan huolta muun muassa siitä, että jälkihuollon ikärajaa ollaan hallituksen toimesta laskemassa. Eli kun se on nyt viime vaalikaudella saatu tuonne 25:een,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

nyt se uhkaa jälleen laskea, kun se on ollut pitkän taistelun tulos, että se saatiin nostettua sinne riittävälle tasolle. Kuka niitä nuoria, joilla ei ole niitä voimavaroja lähteä elämässään eteenpäin, auttaa siinä vaiheessa, kun elämänhallinta ei ole parhaalla mahdollisella tolalla silloin, kun ei ole saanut sitä perheen suoma tukea vaan on joutunut kasvamaan laitoksissa? Ja kun puhumme lastensuojelusta, usein ajatellaan, että lapset ovat sinne joutuneet ikään kuin omasta syystä. Mutta todellisuushan on se, että valtaosa näistä lastensuojelun lapsista on huostaanotettu johtuen siitä, että heidän perheoloissaan on ollut sellaisia puutteita, että he eivät ole voineet saada turvallista kasvuympäristöä siellä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

16.10 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Me käymme täällä erittäin tärkeätä keskustelua tästä oikeusasiamiehen vuosikertomuksesta. Hieman häiritsi siinä alkuvaiheessa edustaja Zyskowiezin käyttämä puheenvuoro. Kyllä, se oli hyvin lennokas ja huvitti meitä kaikkia, ja detalleja otettiin paljon esille, mutta siinä tapahtuu helposti se, että ei metsä erotu puilta. Me löydämme yksityiskohtia ja hauskoja esimerkkejä pienistä ongelmista ja isoista ongelmista silloin kun ne kohdistuvat johonkin henkilöön tai tilanteeseen, mutta noin laajassa mitassa se häiritsee tätä keskustelua, koska tämä asiakirja, minkä me olemme tänne saaneet, on poikkeuksellisen arvokas. Tämä on yksi kantavimpia teoksia, mitä Suomessa tehdään vuosittain perus- ja ihmisoikeuksista ja laillisuusvalvonnasta ja tietenkin oikeusvaltioperiaatteista. Yhdyn siihen, mitä edustaja Räsänen täällä puheenvuorossa totesi Zyskowiezille, että järjen käyttö on sallittua. Kyllä, järjen käyttö on sallittua, mutta myöskin on syytä nähdä tämä iso kokonaisuus.

Ihan ensimmäiseksi on hyvin tärkeätä huomioida, että koko tämä oikeusasiamiesinstituutio on pohjoismaista perua. Ombudsman on tietenkin se nimike ruotsiksi ja kansainvälisestikin käytetty nimike nimenomaan. Sauna on kansainvälinen suomenkielinen sana, ja kantele on suomenkielinen sana, jota käytetään kansainvälisesti, ja vastaavasti ombudsman on ruotsinkielinen sana, jota käytetään kansainvälisesti. Ensimmäinen maa, jossa oli oikeusasiamiesinstituutio, oli Ruotsi jo 1800-luvun alusta, ja Suomi oli toinen maa maailmassa, jonne tämä instituutio perustettiin 1920. Siitä lähtien tulivat muut Pohjoismaat, ja nyt on jo yli 200 valtiota ja yhteisöä, joissa näitä toimistoja on, kun siellä ovat myöskin kansainväliset järjestöt, kuten Euroopan unioni.

Eli tämä on iso, merkittävä asiakirja, ja on aivan upeaa, että se on jälleen kerran saatu laadittua. On hienoa lukea tätä teosta. Poimin siitä muutaman huomion, joita tässä tulee esille:

Kuten edustaja Kemppi täällä omassa puheenvuorossaan sanoi, tämä oikeusasiamiehen kertomus ja myöskin siellä oikeusasiamiehen toimistossa oleva Ihmisoikeuskeskus kytkeytyvät Euroopan neuvoston työhön. Euroopan neuvostohan on se normatiivinen järjestö kansainvälisesti Euroopan tasolla, joka määrittää ne normit, millä ihmisoikeuksia toteutetaan ja myöskin seurataan ja valvotaan koko Euroopassa — ei ainoastaan Euroopan unionissa vaan 46 jäsenvaltiossa, jotka siellä ovat. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiothan pyritään panemaan täytäntöön ja on syytä laittaa täytäntöön kaikissa jäsenmaissa, ja Suomi on ollut hyvin niin sanottu mallioppilas tässä, yksi parhaita.

Mutta kuten edustaja Kemppi omassa puheenvuorossaan totesi, tässä on ollut eräs taustaus, joka oli ongelmalliseksi muodostumassa Suomessa, eli tämä pakkolääkitys ja pakkohoito mielenterveyspotilaille. Ja kiitokset myöskin eduskunnan parhaillaan istuvalla puhe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

miehelle — teillä oli keskeinen rooli siinä, että tämä asia on saatu sillä tavalla oikaistua, että se nostettiin Euroopan neuvoston valtuuskunnan puitteissa esille, ja ymmärrykseni mukaan meillä... — Ehkä menenkin jatkamaan sinne, niin ei tarvitse ottaa toista puheenvuoroa. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Niin, voi kiittää hallitusta tällä kertaa — täällä harvoin pääsee opposition kansanedustaja kiittämään hallitusta: Olen ymmärtänyt, että budjettiesityksessä on nyt sen verran määrärahaa, että tämä pieni tahra, joka on muodostumassa isoksi haitaksi — se, että me joudumme ihmisoikeustuomioistuimen monitoroinnin kohteeksi, oikein niin kuin niin sanotulle mustalle listalle — oltaisiin välttämässä ja Suomi pystyisi edelleen noudattamaan näitä peruslähdekohtia, eli ennen kaikkea sitä, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset ovat velvoittavia jäsenmaissa. Tämä on tärkeä asia.

Toinen teema, jonka halusin ottaa tässä vielä esille, ja toivoisin oikeusasiamiehen toimistonkin ottavan vielä vahvemmin, on ikäihmisten tilanne. Nyt se näkyy kyllä niin, että korostetaan tietysti — kuten edustaja Guzenina omassa puheenvuorossaan toi jo esille — että yksi suurimpia huolia ja ongelmakohtia on vanhusten hoiva ja siihen liittyvät kysymykset. Mutta se, minkä ikäihmiset myöskin kokevat hyvin voimakkaasti, on ikä syrjintä. Laajasti koetaan ikä syrjintää lukuisissa instituutioissa ja lukuisissa tilanteissa, ja digisyrjintä on siitä kaikkein klassisin esimerkki.

Meillä on pudotettu iso joukko kansalaisia yhteiskunnan ulkopuolelle, koska he eivät kykene tässä digitalisoituvassa yhteiskunnassa saamaan kunnolla edes niitä julkisia palveluja, jotka heille kuuluisivat, koska he ovat ulkona sen verkoston, millä siinä toimitaan. Meillä on yli 300 000 yli 65-vuotiaasta ihmistä, joilla ei ole tietokonetta ollenkaan, eikä auta, että me yritämme digivalmiuksia parantaa näillä ihmisillä, kun heillä ei ole konetta eikä edes mahdollisuuksia eikä sisäistä tahtoa oppia sitä. Edustaja Kiljunen kuuluu siihen joukkoon, joka on resistanssissa tässä ongelmassa, vaikka yrittää sopeutua tähän ongelmaan. Ikä on tässä, myönnän, varmaan rasitteena.

Nyt näen tämänkin puheajan kohta täällä loppuvan. — Oikeusasiamiehen toimistolla tämä vanhusasiavaltuutettu on nyt otettu mukaan organisaatioon, muun muassa näihin työskentelyihin, mitä Ihmisoikeuskeskus meillä tekee, ja myöskin kansainvälisiin kokouksiin, jotka liittyvät perus- ja ihmisoikeuksiin — hienoa hienoa, että näin on — mutta toivoisin, voisiko jossakin vaiheessa itse oikeusasiamiehen raportissa olla vaikka enemmän analyysia tästä ikäihmisten tilanteesta. Nyt täällä oli vahva analyysi vammaisten oikeuksista ja niiden toteutumisesta, mutta jos täällä voisi olla erityisteemana vaikka ensi vuonna tai seuraavana ikäihmisten ongelmiin liittyvä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen Suomessa, mukaan lukien sitten vaikka tämä ikä syrjintä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Joona Räsänen.

16.16 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tuossa kun kuuntelin kollega, edustaja Guzeninan puheenvuoroa, täytyi itsekkin tarkistaa, missä järjestyksessä nämä keskeisimmät kriittiset huomiot täällä asiakirjassa olivat. Ja todella on näin, että jos aloitetaan alusta, eli siitä, mitkä ovat niitä asioita, jotka nyt ehkä keskeisimmin muodostuvat meille perus- ja ihmisoikeusasioiden näkökulmasta ongelmiksi, niin todella kolme ensimmäistä liittyvät siis ikäihmisten eli vanhusten oloihin ja kohteluun, seuraava liittyy lastensuojeluun ja kolmas liittyy sitten vammaisten henkilöiden palveluihin. Nämähän kaikki ovat niitä palvelukokonaisuuksia, joiden palveluiden järjestämisestä vastaavat nyt tänä päivänä uudet,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

perustetut hyvinvointialueet. Ja niin kuin edustaja Peltonen tuossa edellä totesi, nyt todella vaadittaisiin näille hyvinvointialueille työrauhaa, jotta he kykenevät samalla tämän ison muutoksen aikaansaamaan ja toisaalta sitten huolehtimaan myös niistä kaikista palveluista, jotka hyvinvointialueiden vastuulle siirtyivät. Ja olisi todella syytä nyt lainsäätäjänä ja budjettivaltaa käyttävänä salina, kun täällä eduskunnassa olemme, huomioida nämä huomioid, jotka kumpuavat myös tästä oikeusasiamiehen kertomuksesta, koska tosiasiasa, kun huomataan vuosi toisensa jälkeen puutteita näissä keskeisissä palveluissa, jään kyllä kysymään, miten tähän yhtälöön sopii se, että näiden neljän vuoden aikana ajatellaan, että hyvinvointialueet saavat tulla toimeen 1,4 miljardia euroa vähemmällä rahoituksella kuin miltä tällä hetkellä tarve näyttää — siis 1,4 miljardia euroa vähemmän kuin miltä tällä hetkellä perusura näyttää.

Arvoisa puhemies! On selvää, että yhteiskunnassa julkista taloutta on tasapainotettava. Eri puolilta on myös kipeitä säästöjä haettavissa. Mutta kun otetaan huomioon, että vuodesta toiseen keskeisimmät ongelmat, jotka liittyvät perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, liittyvät meillä itse asiassa julkiseen palvelutuotantoon ja siihen, millä tavalla kohtelemme heitä, jotka ovat heikoimmassa asemassa tässä yhteiskunnassa, kyllä tämän jälkeen jään kysymään, voidaanko todella ajatella, että kun julkista taloutta tasapainotetaan, suurin taakka sosiaaliturvaleikkausten jälkeen asetetaan hyvinvointialueiden harteille. Vähänpä epäilen, että eivät ainakaan nämä huomioid tule sitten poistumaan tulevien vuosien kertomuksista.

Arvoisa puhemies! Loppuun vielä totean, että vaikka monesti meidän monen edustajan puheenvuoro on täällä mollivoittainen, niin on mukava lukea kertomuksesta myös niistä asioista, joita sitten yhteistyössä eri toimijoiden kanssa on pystytty parantamaan ja on saatu parannusta nykyiseen asiantilaan, ja näistäkin asioista totta kai oikeusasiamiehen toimistolle iso kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

16.19 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on hyvin laaja. Jos oikein muistan, siinä on jopa yli 300 sivua, ja se on jopa enemmän kuin tässä maan hallituksen hallitusohjelmassa, jonka pituudesta on täällä myös aiempina kuukausina paljon puhuttu.

Tässä kertomuksessa tosiaankin sivutaan myöskin poliisia, ja muutaman sanan vielä tässä lähetekeskustelussa ajattelin poliisin osalta sanoa. Poliisiin liittyen olen erityisen huolissani eräästä epäkohdasta, joka myös kertomuksen sivuilta nousee esiin, ja se on esimerkiksi poliisin pidentyvät rikosten tutkinta-ajat. Kuten tiedämme, esimerkiksi Poliisihallituksen tilastojen mukaan meillä on suurta alueellista vaihtelua siinä, miten pitkäksi nämä tutkinta-ajat ovat kasvaneet eri puolilla Suomea poliisilaitosten alueilla. Mutta yhteistä kaikille alueille on se, että ne ovat olleet kasvusuunnassa pidemmän aikaa, useampia vuosia, ja tästä on kyllä syytä kantaa myöskin huolta. Esimerkiksi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella, josta itse tulen järvenpääläisenä kansanedustajana, ollaan siinä huolestuttavassa tilanteessa, että meidän poliisilaitoksen alueella nämä tutkinta-ajat ovat kasvaneet kaikkein pisimmiksi koko Suomessa. Keskimäärin tutkinta-ajat ovat jopa 232 päivää. Se on valtavan pitkä aika odottaa oikeutta. Se on valtavan pitkä aika odottaa sitä, että saadaan se oma rikosasia selvitettyä, tutkittua ja jonkinlaiseen päätepisteeseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

Kun poliisin resursseja, arvoisa puhemies, nyt ollaan hallituksen toimesta parantamassa — tässä välillä kehuja hallitukselle: tämä on hyvä asia, hyvä, että lisäätte ja turvaatte poliisin resursseja — on erittäin tärkeää mielestäni pitää huolta siitä, että tämä poliisin määrärahojen lisäys tulee näkymään siellä poliisilaitosten alueella ja toiminnassa myös tässä tutkinta-aikojen lyhentymisessä. Ja merkittävää muutosta saadaan sinnekin aikaiseksi, koska kyllä se, kuinka kauan rikosasian tutkiminen kestää, heijastuu aivan suoraan myöskin luottamukseen oikeusvaltiota kohtaan, luottamukseen poliisia kohtaan ja myös siihen turvallisuudentunteeseen, jonka pitäisi olla perusoikeus aivan jokaiselle ihmiselle tässä maassa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Guzenina.

16.22 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Olen vuosien saatossa tottunut ajattelemaan tätä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta eräänlaisena tiekarttana. Vaikka siinä käsitellään aina sitä edellistä vuotta, niin se pitäisi lukea hyvin tarkkaan, koska siitä käy hyvin selkeästi ilmi, mitä kehitettävää meidän rakkaassa Suomenmaassamme on, mitä tulee näihin julkisiin palveluihin. Valitettavasti nyt se, mitä hallitus on hallitusohjelmassaan päättänyt, ei tue lainkaan tätä ajatusta, että tämä kertomus ikään kuin antaisi osviittaa siihen, mihin rahoja pitäisi resursoida. Esimerkiksi lastensuojelu, vammaisten palvelut, vanhusten palvelut, jotka ovat tässä kymmenen suurimman ongelman aivan siellä kärkipäässä — millä tavalla niiden rahoitus turvataan, kun hyvinvointialueilla ei rahoitus tule riittämään ja jos myös lainsäädännöllisillä uudistuksilla ollaan heikentämässä näillä sektoreilla ihmisten asemaa?

Nyt täällä salissa ei enää ole kovin monta hallituksen edustajaa, ja se on tietenkin sääli, ja en tiedä, lukevatko esimerkiksi ministerit tätä kertomusta. Se tekisi heille hyvää. Esimerkiksi ministeri Purra, joka on todennut, että leikkauksia tullaan tarvitsemaan vieläkin enemmän — minkälaisella sydämellä tällaiset lausunnot annetaan, kun tiedetään, että meillä Suomessa on paljon sellaisia inhimillisiä tragedioita, joita pystyttäisiin julkisilla palveluilla lieventämään tai top tykkänään poistamaan? Pidän äärimmäisen arvokkaana tätä, että me vuosi vuoden jälkeen aina saamme tämän perusteellisen kattavan selvityksen siitä, missä tilassa tämä meidän Suomemme on.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

16.24 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnitän huomiota tuohon samaan asiaan kuin edustaja Guzenina, että kun keskustelemme perusoikeuksista, ihmis-oikeuksista oikeusasiamiehen vuosikertomuksen pohjalta, niin tässä salissa näyttää olevan lähinnä vain sosiaalidemokraattisia kansanedustajia ja käytetyt puheenvuorotkin näyttävät olevan hallitsevasti sosiaalidemokraattien pitämiä — jopa puhemies juuri parhaillaan täällä sattuu olemaan sosiaalidemokraatti. Eli tässä ollaan erikoisessa tilanteessa, että tämä teema nyt ymmärrettävästi koskee meitä, vaikka luulisi koskevan kaikkia muitakin.

Tässä tuotiin esille, mitkä nämä suurimmat puutteet ovat, ja haluaisin vielä lisätä sitä listaa vähän eteenpäin, kun tämä oikeusasiamiehen kertomus huolellisella tavalla ainakin listaa näitä ongelmia. Siellä ovat ikäihmisten ongelmat vahvasti esillä perusoikeuksien osalta. Seuraavana siellä ovat lasten oikeudet ja sitten vammaisten oikeudet. Mutta sitten siellä on kaksi muuta teemaa heti perään, ja ne on hyvä meidän kyllä tunnistaa, ja on hienoa, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

oikeusasiamies ne avaa tähän meille keskusteluun, koska ne vaativat poliittisia päätöksiä. Nämä vaativat poliittisia päätöksiä, poliittista tahtotilaa.

Ensimmäinen näistä heti perään on Maahanmuuttoviraston pitkät käsittelyajat ja paperittomien tilanne. Nämä ovat isoja asioita, jos ottaa vain sen perusteesin, että meillä on — niin kuin oikeusasiamiehen raportissa sanotaan — useaan kertaan todettu, että on kohtuutonta, jopa lainvastaista, se toiminta, että perhesiteiden pohjalta tapahtuvat oleskelulupapäätökset ja toisaalta työllisyysperusteiset oleskelulupapäätökset viipyvät ja viipyvät, viipyvät, täydellisen kohtuuttomia aikoja. Ja tässä on semmoisia ongelmia, joita itsekin todistaa ja näkee ympärillään, ja perheiden tasolla tragedioita, kun perheet eivät voi kohdata toisiaan, vanhemmat kohdata lapsiaan ja perhesiteet eivät ole ehyitä. Ja sitten meillä on niitä ongelmia, että kun ollaan sirpaleisina perheinä täällä Suomessa, niin meillä sitten puhutaan monista ilmiöistä.

Toinen on Suomessa näiden paperittomien tilanne, jossa on puhe erityisesti raskaana olevista naisista ja alaikäisistä lapsista. Heidän terveydenhuoltoon pääsynsäkin on monella tavalla ongelmissa. Tiedän, että 2022 edellinen hallitus tässä teki uudistuksia, mutta edelleenkin siinä on puutteita, joihin viitataan.

Ja kolmantena on terveystalvelujen saatavuus — tai se on sitten se seuraava iso asia, itse asiassa täällä listalla on terveystalvelujen saatavuus viidentenä asiana. Tämä on aito ilmiö, joka kohtaa erityisesti — tämäkin jälleen — iäkkäitä ihmisiä, kun he jonottavat tuolla, tai perheitä silloin, kun ei olla työterveydenhuollon piirissä. Tässä on iso, iso ongelma, että meillä ei kyetä tarjoamaan näitä perustalveluja, terveystalveluja, riittävän ripeällä tahdilla. Tähänkin oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota, ja minusta se on iso asia ja vaatii meiltä toimia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Joonä Räsänen.

16.27 Joonä Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Puutun vielä tässä kertomuksessa yhteen asiaan, joka myös kesän mittaan on noussut jonkun verran julkiseen keskusteluun ja oikeastaan jatkaa sitä vanhaa perinnettä, että tästä järjestelmästä on keskusteltu varmaan niin kauan kuin se on ollut olemassa. Se liittyy näihin niin sanottuihin maallikkotuomareihin eliikkä lautamiehiin ja heidän valitsemisjärjestelmäänsä ja siihen, että tässäkin kertomuksessa otetaan kantaa, että tämä nykyinen järjestelmä, jossa todella kuntien päätöksentekelimet eliikkä valtuustot valitsevat sitten nämä käräjäoikeuksien lautamiehet — ja usein kun ne on jyvitetty poliittisten ryhmien suuruuden mukaan, toki myös sitten poliittiset ryhmät valitsevat näihin tehtäviin myös sellaisia henkilöitä, joilla on puoluekirja — vaarantaisi nyt tuomioistuinten riippumattomuutta. Tätä samaa keskusteluahan jo uusi oikeusministeri Meri aloitti. Hän pohdiskeli siihen suuntaan, että tämä nykyinen järjestelmä pitäisi lakkauttaa, nimenomaan perusteena se, että nämä poliittisin perustein tehdyt valinnat nyt jollakin tavalla sitten tätä tuomioistuinten riippumattomuutta murentavat.

Arvoisa puhemies! Kyllähän julkisuudenkin kautta on tullut ilmi monia sellaisia tapauksia, joissa voidaan tämä kyseenalaistus kyllä heittää, että näillä perusteilla olisi sitten myös jotain katetta. Mutta, arvoisa puhemies, ajattelen niin, että jos sellaistaakin järjestelmää, joka meillä oikeusjärjestyksessä on käsittääkseni aika lailla tuolta 1400-luvulta asti ollut voimassa, lähdetään murentamaan, niin täytyy kyllä tarkkaan harkita, onko se korvaava järjestelmä sitten parempi, varsinkin kun tiedän, että jo tälläkin hetkellä oikeuslaitoksessa taloudelliset resurssit ovat tiukalla, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että meillähan esimer-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

kiksi määrääikaisten tuomareiden määrä on valtavasti kasvanut. Onko sitten todella realismia se, että nykyinen järjestelmä kertaheitolla korvattaisiin? No, voidaan ajatella varmaan myös, pitäisikö valintaperusteita muuttaa, olisiko toisaalta näille niin sanotuille maallikko-tuomareille mahdollista järjestää jonkunäköistä koulutusta, jolla voitaisiin ainakin osittain välttää sitä kritiikkiä, joka tähän riippumattomuuteen ja mahdollisesti osaamiseen liittyy. Ja sitten toki täytyy myös sanoa näin, että viime kädessä myös jokaisessa kunnanvaltuustossa, kun valintoja tehdään, on oltava varmuus siitä, että valittavat henkilöt kykenevät nämä tehtävät myös hoitamaan.

Arvoisa puhemies! Sen takia puutuin tähän asiaan, että tämä monesti nostetaan esille niin näissä kertomuksissa kuin myös sitten erilaisissa muissa yhteyksissä, ja nyt olisi kuitenkin tarkkaan harkittava, ennen kuin lähdetään romuttamaan nykyistä järjestelmää, saadaanko sitten todella parempi tilalle.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

16.30 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Kiljunen nosti tässä omassa puheenvuorossaan esiin nämä Maahanmuuttoviraston pitkät käsittelyajat, jotka olivat myöskin tässä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa yhtenä epäkohtana esiin nostettuihin. Ehkä tähän kokonaisuuteen on syytä todeta se, että kyllä nämäkin prosessit, lupaprosessit, täytyy resursoida niin, että asiat voidaan hoitaa kerralla kuntoon. Ja tämä pätee oikeastaan kaikkiin lupa- tai vaikka rikosprosesseihin, joiden kesto on tällä hetkellä liian pitkä Suomenmaassa. Eli kun meillä on se prosessi hyvin resursoituna alusta loppuun, voimme saada sen hyvin oikeusvarmasti, hyvin sujuvasti ja myöskin hakijan kannalta järkevästi hoidettua kuntoon kerralla.

Edustaja Räsänen sivusi sitten tätä lautamiesjärjestelmää, joka meillä on Suomessa hyvin pitkään ollut. Sitäkin tässä oikeusasiamiehen kertomuksessa käsitellään, ja aivan viime aikoina se on myöskin julkisessa keskustelussa esiin noussut. On esitetty, että siitä voitaisiin esimerkiksi luopua. Ehkä itsekkin olen taipunut sille kannalle, että tästä lautamiesmallista, vaikka se on pitkäaikainen ja sillä on pitkät perinteet, voitaisiin pikkuhiljaa myöskin alkaa luopumaan. Mutta siinä keskustelussa, jota käydään tämän järjestelmän kumoamisesta ja korvaamisesta, on kuitenkin hyvä muistaa se, että se ei tule olemaan ainakaan mikään säästötoimenpide. Tässä meidän oikeusjärjestelmässä pitää jollakin tavalla sitten luoda jotain korvaavaa tämän lautamiesjärjestelmän tilalle, ja aivan ilmaista sekään ei tule olemaan. Eli kun tästä lautamiesjärjestelmän korvaamisesta tai poistamisesta käydään keskustelua, on erittäin tärkeää painottaa sitä, että perusteena ei oikeastaan voi säästöjä käyttää, vaan sitten täytyy olla toisenlaiset menettelyt käytössä. Onko tämä lautamiesjärjestelmä esimerkiksi sellainen, että se on jollain tavalla uhka puolueettomuudelle tai on jollain tavalla ajasta jälkeen jäänyt? Näitä perusteita pitää käyttää, ei säästösyitä, koska näiden lautamiesten poistaminen itsessään ei mitään kyllä tule säästämään. Siitä olen aivan varma.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Guzenina.

16.33 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Vielä ihan tähän loppuun haluan sanoa kiitokseni siitä hyvästä työstä, mitä Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa on tehty näillä tarkastuskäynneillä niin vanhusten hoivayksiköihin kuin lastensuojelulaitoksiin. Uskon vakaasti, että niillä on ollut merkitystä. Nimittäin, kun niitä ruvettiin tekemään, oli huomattava

Pöytäkirjan asiakohta PTK 28/2023 vp

tavasti enemmän esimerkiksi median kautta keskustelussa sitä, minkälaisia epäkohtia vanhusten hoivalaitoksissa ja lastensuojelulaitoksissa oli ollut. Mutta ne eivät olleet ikään kuin niiden tarkastusten... Tarkastukset eivät vielä olleet lähteneet käyntiin. Ja nyt, jos olen ymmärtänyt oikein, kun tarkastuksia on tehty säännönmukaisesti, niin myöskin näitä ongelmia on saatu sieltä kitkettyä. Ja sen takia, jotta lakia kunnioitettaisiin, laki tarvitsee aina sen valvojansa, ja Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa on tätä valvontatehtävää tehty kyllä aivan kiitettävästi. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 13.12.2023.